

Mari Gomez Askautrud

Familieterapiens relevans i barneverntjenesten

Familieveilederes opplevelse av hvordan
familieterapeutisk kunnskap bidrar til å bygge
allianse med familier i barneverntjenesten

Masteroppgave i Familiebehandling
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap

Sammendrag

Denne masteroppgaven er en kvalitativ studie basert på intervjuer med fire familieveiledere i barneverntjenesten, som har utdanning i familierapi. Målet med oppgaven er å utforske familieveilederes perspektiv på hva familierapien tilfører arbeidet med barn og familier i en barnevernkontekst. Oppgaven tar for seg følgende problemstilling:

Hvordan opplever familieveiledere i barneverntjenesten at familierapeutisk kunnskap bidrar til å bygge allianse i arbeidet med familier?

Resultatene viser at familierapeutisk kunnskap og prinsipper brukes i stor grad av familieveilederne i deres måte å tenke, snakke og møte familier på. Prinsippene anses som betydningsfulle for å oppnå en allianse mellom familien og familieveilederen. Informantene viser til en holdningsendring når det gjelder hvem som sitter på gyldig kunnskap. Med dette vises det til et skifte i at egen kunnskap er den mest sentrale for samtalen og at de forsøker å gjøre familien kunnskap mer tilgjengelig i samtaler.

Resultatene viser at familieveilederne ønsker å møte familiene der de er, ved å tilpasse hjelpen ut ifra familiens motivasjon, ønsker for mål og deres synspunkter knyttet til rammene for tiltaket. Informantene er samlet i en forståelse av at deres jobb er å skape et samarbeidsprosjekt med familiene og at dette er avgjørende for å få til endring i familier. Videre viser resultatene at et ressurs- og mestringsfokus er sentralt for arbeidet deres, og at de på denne måten fremmer familiens håp. Gjennom reflekterende samtaler tydeliggjøres familiens mulighet til å komme til egne løsninger på sine problemer.

OsloMet – storbyuniversitetet , Fakultet for samfunnsvitenskap
Oslo 2023

Abstract

This master's thesis is a qualitative study based on interviews with four family advisers in the child protection service- with education in family therapy. The aim of this study is to explore family advisers' perspective on what family therapy has to offer in the work with children and families- in the context of child protection. The thesis attempts to answer the following issue:

How do family advisers in child protection services experience that knowledge of family therapy contributes to creating alliances while working with families?

The results show that knowledge and principles in family therapy is used on a large scale by family advisers in the way they think, speak and receive families. The principles are considered having significant value when creating an alliance between the families and the family advisor. The informants show a change in attitude concerning who possesses valid knowledge. With this they refers to a change in thinking that their knowledge is the most important and that they try to make the family's knowledge more available.

The results show that the family advisers wish to meet the families where they are; by customising the help based on the family's motivation, their desired goals, and their views concerning the framework of the intervention. The informants have a common understanding that their work is to create a collaboration with the families, and that this is crucial to make changes in the family. The results further show that a focus on resources and mastering is central in their work, and in this way they increase the family's hope. Trough reflective conversations of the problems; the family's possibility of solving their own problems becomes evident.

OsloMet – storbyuniversitetet , Fakultet for samfunnsvitenskap
Oslo 2023

Forord

Det er fire lærerike og spennende år som avsluttes med denne masteroppgaven. Masterløpet ble litt lenger da jeg tok ett års pause på grunn av foreldrepermisjon med mitt første barn. Nå avsluttes denne epoken av livet, igjen i foreldrepermisjon, med sistemann i gjengen ved min side. At jeg nå fullfører denne masteren i permisjonen, kan jeg takke min fantastiske mann og mine hjelpsomme, fine foreldre for. Tenk å ha foreldre som stiller opp som barnevakter i mange måneder slik at jeg skal få utvikle meg faglig. Jeg er dypt takknemlig og veldig glad for å ha dere i livet mitt!

Tusen takk til mine informanter som bidro til denne oppgaven. Takk til min veileder, Hilde Anette Aamodt, for veiledning og støtte gjennom hele masterprosjektet. Du har bidratt med oppløftende samtaler, kjappe tilbakemeldinger og god faglig hjelp. Denne prosessen hadde heller ikke blitt det samme uten Solveig, min studievenn, som har vært tilgjengelig for meg i alle opp- og nedturer som har vært.

Aller mest, takk til Fabian for støtte, evig positivitet og massevis av tilrettelegging for mitt skolearbeid gjennom alle årene. Jeg og jentene våre er så heldige som har deg!

Nordre Follo, mai 2023

Mari Askautrud

INNHALDSFORTEGNELSE

1	INNLEDNING	1
1.1	BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	1
1.2	PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING	2
1.3	OPPGAVESTRUKTUR	2
2	BARNEVERNETS SAMFUNNSOPPDRA	4
2.1	BARNEVERNETS HJELPETILTAK	5
2.2	BARNEVERTJENESTENS OG FAMILIEVEILEDERENS KUNNSKAPSGRUNNLAG	5
3	TIDLIGERE FORSKNING	7
3.1	FORSKNING PÅ RELASJONELT ARBEID I BARNEVERTJENESTEN	7
3.2	FORSKNING PÅ FAMILIENS INVOLVERING OG MEDVIRKNING I BARNEVERNSSAKER	10
3.3	FORSKNING PÅ FAMILIETERAPIENS BIDRAG I DET RELASJONELLE ARBEIDET	11
4	TEORETISK PERSPEKTIV	13
4.1	DET MEKANISKE PARADIGME	13
4.2	DET SYSTEMISKE SKIFTET	15
4.3	SOSIALKONSTRUKTIVISMEN OG DEN IKKE-VITENDE POSISJON	17
4.4	EKSPERTMODELLEN OG RELASJONSMODELLEN	19
4.5	ALLIANSENS BETYDNING I RELASJONELT ARBEID	20
5	METODE	22
5.1	VALG AV METODE	22
5.2	VITENSKAPSTEORETISK STÅSTED OG MIN ROLLE SOM FORSKER	23
5.3	REKRUTTERING OG UTVALG	24
5.4	INNSAMLING AV DATA OG INTERVJU SOM VERKTØY	25
5.4.1	<i>Gjennomføring av intervjuene</i>	26
5.5	TRANSKRIPSJON	27
5.6	TEMATISK ANALYSE	28
5.6.1	<i>Koding og kategorisering</i>	28
5.7	RELEVANS OG PÅLITELIGHET	29
5.8	OVERFERBARHET OG GENERALISERING	29
5.9	ETISKE HENSYN OG PERSONVERN	30
6	RESULTATER AV ANALYSEN	31
6.1	EN IKKE-VITENDE HOLDNING	31
6.2	MØTE FAMILIEN DER DE ER	34
6.3	SPRÅKET SOM VIRKEMIDDEL FOR Å FREMME HÅP OG RESSURSER	37
7	DISKUSJON	40
7.1	FAMILIETERAPIENS BIDRAG I BARNEVERN FAGLIG ARBEID	40
7.2	EKSPERTMODELLEN ELLER RELASJONSMODELLEN SOM FORETRUKKEN FORSTÅELSESRAMME?	45
8	AVSLUTNING	49
	VEDLEGG 1: VURDERING FRA SIKT	54
	VEDLEGG 2: INFORMASJONSSKRIV	56
	VEDLEGG 3: INTERVJUGUIDE	58

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Barneverntjenestens ansatte befinner seg i den doble rollen som både hjelper og kontrollør i barn og familiers liv (Bunkholdt & Sandbæk, 2008, s.22-23). I kontrollørrollen ligger makten til å kunne gripe inn hvis barn lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling (Barnevernloven, 2021, § 1-1). Barneverntjenestens hovedoppgave er samtidig å bistå familier mens barna bor hjemme sammen med sine foreldre. Hjelpetiltak anses som barneverntjenestens forebyggende virkemiddel for å forsøke å påse at barn får tilstrekkelig omsorg av sine foreldre (Bunkholdt & Sandbæk, 2008, s.174). Som både hjelper og kontrollør vil det foreligge en tydelig ubalanse i makten mellom familien og den barnevernsansatte. Med dette utgangspunktet kan man anta at barneverntjenestens kunnskap om familien anses som viktigere enn kunnskapen som familien selv bringer inn. Dette kan by på utfordringer i det relasjonelle arbeidet. For at barneverntjenesten, i en hjelperrolle, skal kunne hjelpe familier til å gjøre endringer til barnets beste, vil de være avhengig av at det foreligger en allianse mellom partene (Bunkholdt & Sandbæk, 2008, s.22-23). Allianse vises å være sentralt hvis man skal kunne få til endring (Bordin, 1979). Gjennom at familier får plass til å komme med sin kunnskap og at denne også blir vektlagt, legger man til rette for brukermedvirkning, som også er et viktig prinsipp i barnevernfaglig arbeid. Selv om relasjonelt arbeid og alliansebygging vektlegges i barnevernfaglig arbeid generelt, kan det by på utfordringer når det forekommer ulike interesser mellom barn og deres foreldre i en barnevernssak. I denne interessekonflikten er barnevernsansatte pålagt å følge barnets beste, framfor å legge til rette for foreldrenes mulighet for brukermedvirkning (Bunkholdt & Sandbæk, 2008, s.22-23).

Det er i spennet mellom foreldrenes medbestemmelse og barnets beste jeg har utviklet en interesse for temaet for denne oppgaven. Jeg ble i utdanningsløpet på familiebehandling nysgjerrig på hvordan man balanserer det som jeg anså som gode relasjonelle verdier, teknikker og fremgangsmåter i familieterapien og det som foreligger som øverste mandat i barneverntjenesten, barnevernloven. Hvilke bidrag bringer familieterapien med seg inn i en barnevernkontekst?

Min interesse for familierterapi utviklet seg etter ti års erfaring fra barnevernsfeltet. Erfaringene mine preges av å ha jobbet i en tjeneste hvor arbeidet er orientert rundt menneskers problemer, hvor jeg har ansett min egen kunnskap som viktig og avgjørende i møte med familier, samt en tjeneste hvor jeg har opplevd det som utfordrende å oppnå en samarbeidsrelasjon med familier. Med familierterapien ble jeg fasinert av en systemisk måte å forstå mellommenneskelige problemer og en økt selvrefleksjon i samtaler med fokus på hvordan jeg påvirker på det systemet som vi sammen utgjør. I min nåværende jobb har jeg familierapeuter som mine nærmeste kollegaer. For meg fremstår balansen mellom at familiene er eksperter på eget liv og hva som er til barnets beste, som en vanskelig avveining for flere. Fra mitt ståsted kan det virke som at man fort kan miste synet av hva som er til barnets beste, da man iherdig forsøker å etterkomme foreldrenes ønsker. Gjennom fire år på utdanningen Familiebehandling ved OsloMet, har min forståelse for familierapi og dens bidrag i relasjonelt arbeid blitt enda tydeligere for meg. Mine antakelser og forforståelse gjorde at det ble viktig å gjennomføre åpne intervjuer hvor informantenes ønsker for temaer ble etterfulgt. Dette vil bli nærmere beskrevet i metodekapittelet i oppgaven.

1.2 Presentasjon av problemstilling

Gjennom flere år i barneverntjenesten har jeg vært opptatt av hvordan vi best mulig kan hjelpe de som trenger det. Med dette som utgangspunkt vil jeg med en ydmykhet og nysgjerrighet forsøke å utforske hvordan familieveiledere opplever at familierapien har relevans i barneverntjenesten. Opplever familieveilederne at familierapien styrker arbeidet og bidrar positivt for å oppnå en allianse med familier? Eller opplever familieveilederne at det i barneverntjenesten er utfordrende å benytte seg av den familierapeutiske kunnskapen?

Ut ifra dette stilles følgende problemstilling:

Hvordan opplever familieveiledere i barneverntjenesten at familierapeutisk kunnskap bidrar til å bygge allianse i arbeidet med familier?

1.3 Oppgavestruktur

Denne masteroppgaven er delt inn i 7 kapitler. I kapittel 2 vil jeg gjøre rede for konteksten studien tar, generelt om barneverntjenestens arbeid, hjelpetiltak og kunnskapsgrunnlaget

for ansatte i barneverntjenesten. Videre i kapittel 3 vil jeg vise til tidligere forskning som er gjort på hjelpetiltak i barneverntjenesten og forskning gjort på familieterapi. I kapittel 4 vil jeg presentere de teoretiske perspektivene, som er rammeverket for analysen som er gjennomført. Her vil det mekaniske paradigme, det systemiske paradigme, ekspertmodellen og relasjonsmodellen stå sentralt. Alliansens betydning i relasjonelt arbeidet, samt den ikke-vitende posisjon vil også presenteres. I kapittel 5 vil resultatene av analysen presenteres, før jeg i kapittel 6 diskuterer mine resultater. I kapittel 7 har jeg en avslutning som trekker fram de sentrale punktene fra diskusjonen og hvilken betydning dette kan ha for praksis

2 BARNEVERNETS SAMFUNNSOPPDRAG

Barneverntjenesten er en kommunal tjeneste som skal sikre at alle barn i Norge har en trygg oppvekst. Barneverntjenestens mandat er regulert i Lov om barneverntjenester og forvaltningsloven, og har som hovedoppgave å følge opp barn etter Lov om barneverntjenester § 1-1;

Loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse. Loven skal bidra til at barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår (Barnevernloven, 2021, § 1-1).

Historisk sett har barnevernet vært en instans som vernet om barn kun når de ble utsatt for skade eller vanskjøtsel. Den dag i dag handler barnevernets arbeid i større grad om barns utvikling generelt. Selv om barneverntjenesten kan betraktes som en hjelpetjeneste, gjør kontrollaspektet i tjenesten at man fortsatt går inn i samarbeid med et kritisk blikk rettet mot foreldre. Barneverntjenestens arbeidsoppgaver er svært sammensatt og består av stor kompleksitet for å favne om både hjelp og kontroll for barns beste (Marthinsen et. al., 2013, s.14-17). Barnets beste er et prinsipp som ansatte i barneverntjenesten forplikter å følge etter Barnevernloven § 1-3 (Barnevernloven, 2021, § 1-3). Barnets beste er en normativ beskrivelse og vil alltid kunne diskuteres ut ifra hvert enkelt barn, og ut ifra barnets særegne situasjon. Denne lovbestemmelsen skal tydeliggjøre et fokus i barnevernet som retter seg mot barn spesielt. På denne måten vil barns interesser komme foran foreldrenes, hvis det viser seg at partene har ulike interesser. Samtidig vil vurderinger av hva som er barnets beste være kompliserte avveininger, blant annet av barns behov for kontinuitet og forutsigbarhet i livet. Et annet viktig hensyn er det biologiske prinsipp, som en annen retningslinje i barnevernets arbeid (Bunkholdt, 2006, s.100). Det biologiske prinsipp skal sørge for retten til å få vokse opp med sine biologiske foreldre. Dette prinsippet skal overholdes med mindre det går utover barnets beste (Bunkholdt & Sandbæk, 2008, s.33-34). Barne-, ungdom- og familiedirektoratet viser til på sine nettsider at de aller fleste familier får bistand fra barneverntjenesten mens barna bor hjemme sammen med sine foreldre (Bufdir, u.å.).

2.1 Barnevernets hjelpetiltak

Hjelpetiltak er barneverntjenestens forebyggende virkemiddel til å forsøke å avhjelpe en negativ utvikling og påse at barn får tilstrekkelig omsorg for å kunne bo hjemme (Bunkholdt & Sandbæk, 2008, s.174). I Barnevernloven står det at hjelpetiltak skal bidra til positiv endring for barnet og familien (Barnevernloven, 2021, § 3-1). Barneverntjenesten besitter ansvaret for at familier som kommer i vanskelige livssituasjoner, som preger deres omsorg for barna, får hjelp og støtte. Tiltak som familier kan motta er for eksempel råd og veiledning, tilsyn i hjemmet, besøkshjem og veiledning til foreldre i grupper (Bufdir, u.å). Sterke politiske og faglige føringer har ført til at hjelpetiltak i barneverntjenesten i dag omhandler endringstiltak for familien, framfor kompenserende tiltak, som man så mer av før (Christiansen et. al., 2015, s.8). Dette har ført til en betraktelig økning i bruk av råd og veiledning, hvor man da retter fokuset mot foreldrenes ivaretagelse av barna og samspillet dem imellom (Christiansen et. al., 2015, s.8). Hjelpetiltak setter søkelyset på den doble rollen som barneverntjenesten har med å både være hjelpere og kontrollører i familienes liv. Det er en felles forståelse i fagfeltet om at det må være et samarbeid mellom barneverntjenesten, foreldre og barnet for at man skal lykkes med hjelpetiltak (Bunkholdt & Sandbæk, 2008, s.198-199).

2.2 Barneverntjenestens og familieveilederens kunnskapsgrunnlag

Barneverntjenestene forplikter seg etter loven å ha tjenester og tiltak som anses som forsvarlige (Barnevernloven, 2021, § 1-4). Ansatte i barnevernet har behov for omfattende kunnskap om barns generelle utvikling og om de spesielle utfordringsområdene som familier og barn kan oppleve. Denne kunnskapen må kunne brukes i praktiske oppgaver i arbeidet. I tillegg kreves det juridisk kompetanse, og kompetanse om barnevernet som system. Det relasjonelle arbeidet som gjøres i barnevernfaglig arbeid er også svært sentralt. Man vil ha behov for kunnskap om samspill mellom barn og foreldre, samt å kunne jobbe med konfliktfylte relasjoner som krever ferdigheter i kommunikasjon, relasjonsarbeid og evne til å opptre profesjonelt (NOU 2009:8, s.86).

Da hjelpetiltak ofte omhandler endringstiltak i form av å styrke foreldres omsorg for sine barn, vil kunnskap om tilknytning og samspill være sentralt. Barne-, ungdom- og

familiedirektoratet har skrevet en rapport rundt anbefaling til kompetansekrav i barneverntjenesten. I anbefalingene legges det vekt på at når barnevernsansatte skal jobbe med relasjon- og samspillskompetanse innad i familien, vil en god relasjon, god kommunikasjon og et samarbeid mellom den ansatte i barnevernet og familien være avgjørende. Ansatte i barneverntjenesten bør etterstrebe det å møte mennesker med empati, anerkjennelse og omsorg (Bufdir, 2022, s.9).

Familieveiledere, som denne studien tar utgangspunkt i, er et annet navn på en tiltaksperson som jobber på bestilling fra saksbehandlere i barneverntjenesten. Fordi landets barneverntjenester er ulikt organisert, vil det variere om familieveiledere jobber innad i tjenesten, er underordnet andre deler av kommunen/bydelen eller om tjenesten kjøpes av private aktører. Jeg er kjent med at barneverntjenesten som selv har lokale tiltak innad i tjenesten har ulike navn på denne type tiltaksteam og kalles blant annet innsatsteam, ressursteam, familieteam og oppfølgingsteam. Familieveiledere jobber på bestilling fra saksbehandlere i barneverntjenesten og er et frivillig hjelpetiltak. For å kunne jobbe som familieveileder stilles det ofte krav til videreutdanning, som for eksempel familierapi.

Felles for de fleste familierapeutiske retningene er en forståelse av at problemer i familier oppstår mellom menneskene. De fleste familierapeuter ville dermed mene at for å kunne hjelpe en familie, er det best å kunne jobbe med alle familiemedlemmene som er en del av dette systemet (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s. 15). Familierapeuter vil gjennom utdanningen lære viktigheten av å stille spørsmål som viser en åpen og nysgjerrig holdning til de man møter. Samtidig vil man i stor grad bli bevisst på egen selvrefleksjon, for å alltid ha med seg hvordan man selv påvirker en samtale. Familierapien bidrar med en forståelse av at man kan forstå fenomener på ulike måter. Dermed kan man ikke som hjelper påberope seg en sannhet uavhengig av familiens perspektiver eller problemets kontekst. Ofte kan et ressursfokus bidra til å styrke familier og legge til rette for å kunne se sine egne muligheter for utvikling blir viktig (de Flon, 2019, s. 45-46).

3 TIDLIGERE FORSKNING

Jeg vil under dette kapittelet vise til tidligere forskning som kan belyse min problemstilling om hva familierapeutisk kunnskap bidrar med i arbeid med hjelpetiltak i barneverntjenesten. Forskningen som presenteres gir derfor et bilde av forskning på grunnlagstenkingen, relasjonens plass i hjelpetiltak i barneverntjenesten og familiers involvering og medvirkning i barnevernssaker. Videre vil det presenteres forskning på familierapiens bidrag i relasjonelt arbeid.

3.1 Forskning på relasjonelt arbeid i barneverntjenesten

Øivin Christiansen med flere (2015) har gjort en større forskning på barneverntjenestens hjelpetiltak, kalt «Hjelpetiltaksprosjektet». Råd og veiledning er det tiltaket som er mest brukt i dagen barneverntjeneste. Råd og veiledning er uklart hva består av, og har vært lite forsket på. Felles for denne kategorien av hjelpetiltak er at det er tiltak som retter seg mot foreldre eller hele familien, og at det ofte handler om samspillet i familien (Christiansen et. al., 2015). For å se nærmere på hvilket grunnlag vurderingene i barneverntjenesten gjøres, kan man se til artikkelen «Den barnevernskapte virkelighet: Et sosialkonstruktivistisk perspektiv på det faktiske grunnlaget i barnevernets beslutninger» av Elizabeth Langsrud, Halvor Fauske og Willy Lichtwarck (2019). De utforsker hva som ligger til grunn for vurderinger som gjøres generelt i barneverntjenesten. Beslutningene tas på bakgrunn av innhentede opplysninger fra instanser rundt familien, som suppleres av informasjon fra foreldre og barnet selv. I artikkelen beskrives det at man i barneverntjenesten leter etter en «sannhet» for hva som foregår innad i en familie. Barnevernsarbeiderne i denne forskningen viser til at «sannhetene» kan ses i det som lot seg dokumentere. I forklaringer av hvordan man finner fram til den «riktige» beskrivelsen stiller ikke de ansatte seg åpne for at det finnes flere sannheter. De virker heller ikke til å involvere egen påvirkning i beskrivelsene som hentes inn. I dette ligger det dermed en oppfatning av at man objektivt tolker informasjonen man innhenter. Resultatene av forskningen viser likevel at det faktiske resultatet av en undersøkelse besto av saksbehandlerens egen tolkning av situasjonen. Artikkelen anbefaler at istedenfor å søke etter «sannheter», bør man anse de ulike

beskrivelsene som oppfatninger, og at man på denne måten åpner opp for flere måter å forstå (Langsrud et al., 2019, s.74-89).

I helsetilsynet sin rapport, «Det å reise vasker øynene: Gjennomgang av 106 barnevernsaker», fremkommer det at tiltak som settes inn i familier ofte ikke gjenspeiler alvorlighetsgraden av bekymringsmeldinger, samt kompleksiteten totalt i barnevernssaken, som er informasjon som saksbehandler sitter med. På denne måten formidler rapporten en uvisshet om tiltakene er tilpasset familiens situasjon (Helsetilsynet, 2019). Dag Skilbred og Karen Havnen (2017) har skrevet artikkelen «Hvilke former for råd og veiledning trengs i barnevernet?». Her fremkommer det at man kan skille mellom råd og veiledning, hvor råd omhandler en slags opplæring mens veiledning søker å utforske refleksjon hos de man skal hjelpe. Flere av foreldrene i undersøkelsen, som artikkelen baserer seg på, rapporterte om et ønske om konkrete råd og at samtalene skulle være en slags opplæring. I motsetning virket de ansatte i barneverntjenesten å være mest opptatt av å fremme refleksjon hos familiene, hvor de ville forsøke å hjelpe familiene til å finne løsninger selv. Det vises til at reflekterende samtaler kan oppleves som abstrakte og bli for avansert for enkelte familier. Det presiseres at denne kunnskapen ikke kan generaliseres, men at dette gir et utgangspunkt for å tenke at det viktigste er individuell tilpasning i hver enkelt sak (Skilbred & Havnen, 2017).

Helsetilsynets rapport (2019) gjør et skille på råd og veiledning, og veiledning i hjemmet. Råd og veiledning fremstår som en mer generell kategori for samtaler enten med saksbehandler eller med en tiltaksperson. Hjelpetiltak i hjemmet gjennomføres ofte av en tiltaksperson, og har sikte på å jobbe med samspillet i familien. Når det settes inn hjelpetiltak i hjemmet, avdekket rapporten at tiltaket var i et større omfang og at dette ofte ble gjennomført av tiltakspersoner som jobbet på bestilling fra saksbehandler (Helsetilsynet, 2019). Det samme viser Skilbred og Havnen (2017) sin artikkel. Hvordan råd og veiledning som tiltak viste seg i omfang og struktur på samtalen, varierte fra sak til sak. Familiene som mottok hjelpetiltak i form av spesifikke metoder, fikk oftere hjelp enn de familiene som hadde samtaler i tråd med generell sosialfaglig metodikk (Skilbred & Havnen, 2017). Helsetilsynet gir i sin rapport en anbefaling om at det i fremtiden brukes effektive hjelpetiltak som retter seg mot flere av utfordringene familiene har. Omfattende og intensive tiltak bør prioriteres for å unngå plassering av barn utenfor hjemmet (Helsetilsynet, 2019).

I «Hjelpetiltaksprosjektet» vises det til at barneverntjenesten har fått styrket sitt tiltaksapparat ved at det er egne familieveiledere som ofte gjennomfører hjelpetiltakene i familier. Ved at familieveiledere gjennomfører tiltakene vises det til en styrket kapasitet og en styrket kompetanse. Samtidig problematiserer rapporten hva en spesialisering av et eget team i barneverntjenesten kan bidra med. En spesialisering fører til at man spisser sin kompetanse inn på et område, som ikke trenger å være det familiene har behov for. Familieveilederne i studien virker til å spisse seg inn på foreldre-barn-samspillet, og gir dermed ansvaret for andre områder som familiene strever med til andre. Problemet oppstår ved at denne fordelingen ikke nødvendigvis er uttalt (Skilbred & Havnen, 2015, s. 147-154). For familieveilederne i denne forskningen var samspillet mellom barn og foreldre det mest sentrale i familieveiledningen. Familieveilederne viser til at familiens utfordringer knyttet til økonomi, rutiner, jobbsituasjon, konfliktfylte relasjoner eller nettverk ikke var deres ansvar. Saksbehandlere som deltok i forskningen virket imidlertid ikke å være klar over denne arbeidsfordelingen. Foreldrene, saksbehandler og familieveilederne var derimot samstemte i at en felles forståelse av hensikten med veiledningen var viktig. De overordnede funnene viste at barneverntjenesten har behov for å drive med både råd og veiledning, i et vidt spekter, både av spesifikke metoder og på mer generelt grunnlag. Individuelle tilpasninger i alle saker vises å være viktig (Skilbred & Havnen, 2017).

I samsvar med overstående viser «Hjelpetiltaksprosjektet» til at foreldre og barnevernsansatte virker til å inneha en felles forståelse for målsetting og hensikten med tiltakene, (Christiansen et. al., 2015). Familieveilederne som deltok i «Hjelpetiltaksprosjektet», oppga at en god relasjon til foreldre er den viktigste faktoren for å lykkes som familieveileder. Å bygge en god relasjon viste seg i denne rapporten å handle om; få tak i det foreldrene opplever som vanskelig, vise respekt, være ærlig med foreldrene, at vi vil dem vel, vise at vi har tro på foreldrene, fleksibilitet i tidspunkt for møter og ta seg god tid. Det å etablere en felles forståelse av problemet og hva som skal jobbes med viser forskningsrapporten at familieveilederne mener er avgjørende for endring, men som kan være utfordrende med enkelte familier i barnevernet. Oppstartsmøter og evalueringsmøter nevnes som viktige samtaler for å kunne etablere et samarbeid (Skilbred & Havnen, 2015, s.154-157).

I boka *Praktisk barnevernsarbeider* vises det til at arbeidet i barneverntjenesten bør omhandle hele familien, i deres eget hjem og med utgangspunkt i familiens mål, dagsordenen og ut ifra deres ønsker. Videre fremheves det at hjelpetiltakene bør fokuseres rundt det positive og ressursene som finnes hos alle familiemedlemmene, samt med en respekt for familiens egenheter (Bunkholdt & Sandbæk, 2008, s.174-184).

3.2 Forskning på familiens involvering og medvirkning i barnevernssaker

I helsetilsynet sin rapport, «Det å reise vasker øynene: Gjennomgang av 106 barnevernssaker», fremkom det at foreldrenes synspunkter i undersøkelsene ble drøftet og ofte tatt med i vurderingene. I saker hvor barna uttalte seg, tilla barneverntjenesten dette mer vekt enn foreldrenes uttalelser. Forskningen viste at barneverntjenesten stort sett gjorde helhetlige kartlegginger av familiene i samråd med barn og foreldre. I artikkelen «Den barnevernsskapte virkelighet: Et sosialkonstruktivistisk perspektiv på det faktiske grunnlaget i barnevernets beslutninger», vises det til at det ofte stilles spørsmål ved om foreldrenes beskrivelser gir et godt bilde av situasjonen i familien. Dette da foreldres beskrivelser ofte viste seg å ofte ikke samsvare med det andre instanser rapporterte om (Langsrud et al., 2019, s.74-89). I «Hjelpetiltaksprosjektet» viser rapporten at både foreldre og barn har mangelfull innflytelse på tiltakene som iverksettes. De virker ikke til å være med i planlegging av tiltakene, som igjen kan føre til at alvorlighetsgraden i saken ikke er uttalt og forstått. Barnets involvering i tiltaksarbeidet viser til å være mangelfull, i tillegg til at tiltaket ikke er tilpasset barnets behov. Samtaler med barna blir gjennomført, men hjelpetiltaket retter seg i stor grad mot foreldrene hvor barnet blir lite delaktige (Helsetilsynet, 2019). I tråd med dette vises det til i «Hjelpetiltaksprosjektet» at familiens medvirkning i ulike faser av barnevernets arbeid, bør forbedres (Skilbred & Havnen, 2015).

I «Hjelpetiltaksprosjektet» beskrev familieveiledere at de ofte lagde nye mål sammen med familiene i etterkant av oppstarten, av ulike årsaker. Dette til tross for at det forelå en tiltaksplan/bestilling. Årsakene for utarbeidelse av nye mål sammen med familien viste seg å omhandle at saksbehandlere ikke kjente familien godt nok og at familieveilederen etter en stund hadde en bedre relasjon og større innflytelse. I tillegg handlet det om at familieveilederne hadde en høyere kompetanse, som gjorde at saksbehandlerne ble avventende med å sette mål og at familieveilederne selv hadde flere tanker om hvordan

tilnærming de ønsket å benytte. Familieveilederne opplevde at de sammen med familien fant veien til et samarbeid (Christiansen et. al., 2015, s. 147-153).

3.3 Forskning på familierapiens bidrag i det relasjonelle arbeidet

Familierapi kan på generelt grunnlag sies å fungere på mange utfordringer. Det viser seg gjennom metaanalyser av studier at familierapi fungerer for både relasjonelle utfordringer og utfordringer knyttet til psykisk helse hos barn og voksne (Carr, 2019, s.105-113). Dette kan ha innvirkning på at familierapien sprer seg på flere fagområder, deriblant barneverntjenesten. Bruk av familierapi, hvor hele familien er involvert, har vist seg å gi effekt på utfordringer knyttet til barn og ungdom. Forskning viser at 71% av de som fikk tilbud om familierapi, fikk det bedre etter hjelpen de mottok (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Forskningen på familierapi er foreløpig gjort mest på tiltak som er sterkt inspirert av strukturell eller strategisk familierapi. Det mangler forskning som viser effekten av de familierapitradisjonene som knytter seg opp mot sosialkonstruksjonismen og narrativ tenkning. Dette tenkes å ha med at terapien i mindre grad er basert på en strukturert fremgangsmåte og at det da er vanskeligere å vite hva som faktisk fungerer og hva som ikke fungerer (Carr, 2019, s.105-113).

Likevel er det skrevet flere forskningsartikler med utgangspunkt i enkelte prinsipper innenfor familierapien, deriblant den ikke-vitende posisjonen. I artikkelen av Åse Holmberg og Rolf Sundet ««Ikke-vitende posisjon» i familierapeutisk praksis – muligheter og utfordringer i dagens samfunn», vises det til at det i denne holdningen ligger en mulighet for at familien kan komme til egne løsninger på sine problemer. I tillegg vises det til at den terapeutiske relasjonen er det viktigste virkemiddelet for å få til endring. Da målet med den ikke-vitende posisjon vil være å fremme likeverd, og i dette også fremme brukermedvirkning, vil det å lytte til hva familien mener være vesentlig gjennom hele samarbeidsprosessen. På denne måten viser artikkelen at en ikke-vitende holdning og brukermedvirkning går hånd i hånd. I den ikke-vitende posisjonen vil det å komme med egne tanker også være sentralt, men det er avgjørende på hvilken måte man gjør dette. Man vil tenke at terapeutens perspektiver er en av mange mulige perspektiver eller løsninger på et problem. Dette vil vise at man ikke besitter en fasit for andre menneskers vansker, men at man likevel kommer med forslag som

kanskje forventes i terapirommet. På samme måte vil maktforskjellene vedvare eller forsterkes ved at man ikke følger familiers ønsker om for eksempel råd. Holmberg og Sundet knytter dette opp mot det å benytte seg av fagkunnskap parallelt med at man forholder seg til den ikke-vitende posisjonen. Det tydeliggjøres at den ikke-vitende posisjonen ikke har noe med at man skal legge bort egen fagkunnskap. Man kan anse det som å sette sin egen kunnskap i parentes for å legge til rette for at familiens perspektiv kan få plass i samtalen og at man tilpasser hjelpen man gir til hver enkelt familie (Holmberg & Sundet, 2021, s. 265-283).

4 TEORETISK PERSPEKTIV

I denne delen av oppgaven vil det ble presentert de teoretiske perspektiver som oppgaven bygger på. Jeg vil først beskrive det mekaniske paradigme og hvordan positivismen har påvirket forståelsen av mennesker i dagens samfunn. Deretter vil det systemiske skiftet, med systemteoriens og kybernetikkens påvirkning, redegjøres for. I forlengelsen av det systemiske skiftet vil sosialkonstruktivismen og den ikke-vitende posisjonen samlet presenteres. Jeg vil deretter beskrive Aamodts (2003) ekspertmodellen og relasjonsmodellen, samt avslutte teorikapittelet med alliansens betydning i sosialt arbeid.

4.1 Det mekaniske paradigme

Opplysningstiden sto for det Per Jensen (2016) beskriver som det mekaniske paradigme. Det mekaniske paradigme har fått navnet fordi man så på likheter mellom mennesker og maskiner, og tenkte at de på mange måter fungerte likt. Et paradigme kan beskrives som en dominerende tradisjon i vitenskapen, hvor menneskene som er enig i denne forståelsen vil forsøke å forstå alle fenomener i dette lyset. På denne måten blir et paradigme styrende for hvordan man velger å tolke noe, og dette vil kunne begrense forklaringer vi har til ulike fenomener. Det mekaniske paradigme kan knyttes til et positivistisk vitenskapssyn. Gjennom å sammenligne mennesker med maskiner, åpnet man opp for en forståelse om at søken etter årsak er avgjørende for å kunne forstå et fenomen. I tillegg står positivismen for en forståelse av at man leter etter absolutte sannheter, som man objektivt kan observere fra en nøytral posisjon utenifra. Sentralt i denne forståelsen vil derfor være å søke etter årsaker til folks lidelser for å kunne hjelpe, og at man fokuserer på individet og individets egenskaper. Denne forståelsen har vært styrende i vestlig kultur (Jensen, 2016, s.17-24).

Posivismen og det mekaniske skiftet bidrar med en lineær måte å forstå menneskelig samhandling. Tankegangen har betydelig påvirkning på mange fagfelt den dag i dag. Forståelsen bygger på at man ved å finne årsaken til menneskers problemer, kan løse problemene. Denne måten å forstå utfordringer på kan være begrensende både for hjelpere og for menneskene som opplever utfordringer (Frøyland, 2017, s. 23-29). Menneskelig samhandling blir redusert til å handle om egenskaper i mennesker som noe vedvarende og ikke i konteksten den oppstår i (Hertz, 2011, s.12). På mange måter kan den lineære måten

å forstå utfordringer på føre til skyldfordeling, samt et individrettet fokus som også kan føre til kategoriseringer av menneskelig atferd, for eksempel gjennom diagnoser (Frøyland, 2017, s.23-29). Det positivistiske vitenskapssynet bygger derfor oppunder at menneskers utfordringer skal passe inn i et gitt system, og hvor de individuelle forskjeller ikke er tatt med i betraktningen. Med denne forståelsen skiller man problemene fra ressursene som mennesker besitter, fordi ressursene ikke bidrar til kategoriseringen som fører til at man får hjelp. Dette har påvirket at man i stor grad ser barn i helse- og sosialfaglig sammenheng i et individualistisk og problemorientert lys (Hertz, 2011 s.24-43).

Innenfor rådgivning, psykologi og sosialt arbeid ser man at en problemorientert tilnærming er rådende (DeJong & Berg, 2005, s.14-15). Problemorientert hjelp har til felles at kontakten starter ved at man som hjelper finner ut hvilke problemer familien har, før man kan hjelpe de. Med denne forståelsen ser man sammenheng mellom hva problemet er og mulig løsning på problemet. I forlengelsen av dette bygger problemorienterte hjelpeinstanser på at når man kan finne ut av årsaken til problemene for å kunne finne riktig løsning, betyr det at problemene er objektive og kan videreformidles til andre hjelpere. Her utelukkes relasjonens betydning. DeJong og Berg (2005) uttrykker i boka *Den løsningsskapende samtale* bekymring knyttet til den problemorienterte tilnærmingen. Å tenke at det kun foreligger én riktig løsning til menneskers problemer blir en forenkling av virkeligheten. I tillegg vil det være vesentlig å jobbe for at mennesker skal bli i stand til å kunne hjelpe seg selv. Gjennom myndiggjøring blir familiene bevisst ressursene som de har liggende, men som ikke er synlig for dem (DeJong & Berg, 2005, s. 14-22).

Det mekaniske paradigme har også bidratt til at evidensbegrepet har fått en sentral plass i barnevern og annet sosialfaglig arbeid. Evidensbaserte metoder er tiltak som har dokumentert effekt på gruppenivå og som dermed kan anses som effektive på en spesifikk problematikk (Eng et. al., 2017, s. 13). Dette henger sammen med New Public Management som har hatt stor innvirkning på hele helsevesenet. Med denne utviklingen ser man at blant annet at barnevernet har blitt mer resultatorientert og målstyrt (Aamodt et. al., 2011, s.34). Evidenstenkningen er ment for å bidra til å styrke den profesjonelle kompetansen gjennom et bedre grunnlag for å ta beslutninger og handlinger basert på hva som viser seg å virke. Samtidig vil man unngå at det gis hjelp som man ikke kan vite om fungerer eller som kan

gjøre noe verre enn det allerede er (Ogden, 2012, s.24-26). Dette gjør at man søker evidensbasert kunnskap som har gitt dokumentert effekt for å finne det rette tiltaket. For at sosialarbeidere skal kunne treffe bedre på tiltak og unngå å bruke penger på tiltak som ikke fungerer, søkes det mot en mer standardisering av tiltak som gis til familier (Jensen, 2016). På motsatt side hevdes det at evidensbasert kunnskap truer den praktiske kunnskapen som foreligger hos profesjonsutøvere, hvor relasjonell kompetanse og skjønn vektlegges. I Norge har enkelte evidensbaserte tiltak fra USA fått innpass (Ogden, 2012, s.24-26). Eksempler på dette er Multisystemisk terapi (MST) og Parent Management Training- Oregon (PMTO), som begge brukes i norsk barnevern (Eng et. al., 2017, s. 13).

I sosialt arbeid i dag kan man i stor grad se tendenser til en praksis som fastholder positivismens påvirkning på feltet (Aamodt et. al., 2011). Dette ses gjennom at ekspertisen hos hjelpere fremheves og at det fokuseres mer på saken eller individet, enn på hjelperen. I tillegg opprettholdes et individrettet forløp i flere tjenester, hvor man ser etter egenskaper i enkeltindividet for å forklare utfordringer (Jensen, 2016).

4.2 Det systemiske skiftet

Det har vært mye debattert om et positivistisk vitenskapssyn egner seg for å forstå sosiale problemer og om denne forståelses bør brukes i terapi. Denne debatten kalles for positivismekritikken og omhandler hvorvidt naturvitenskapens idealer kan trekkes inn i samfunnsvitenskapen. Det ble stilt spørsmål ved forståelsesrammen og hvorvidt denne ga et unøyaktig bilde av sosiale relasjoner og hvorvidt det er mulig å observere mennesker utenifra, fra en nøytral posisjon (Johnsen & Torsteinsson, 2012).

Det systemiske paradigme og skiftet, kom som en reaksjon på det mekaniske paradigme. Det systemiske skiftet ble først satt på dagsordenen av biologen og antropologen Gregory Bateson (1904-1980) gjennom systemteorien (Jensen, 2016). Selv om systemteorien i utgangspunktet ikke handlet om sosiale relasjoner, bidro denne forståelsen til at man gikk vekk fra å tenke at psykiske utfordringer handlet om noe inne i den enkelte, til at det handler om det som foregår i mellommenneskelige relasjoner. «Generell systemteori forstår et system som mer enn summen av delene» (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s.28). På denne måten vil ikke kun individene innad i en familie gi et klart bilde av en situasjon, men

fokuset må også rettes til det som foregår mellom individene. Uten å overse at alle individene i en familie innehar sitt indre liv og at dette også spiller en rolle ut i familiesystemet, vil man i systemteorien være opptatt av hvordan familien gjensidig påvirker hverandre (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s.27-31). På denne måten bidro systemteorien til en mer human måte å se på menneskelige problemer. Både gjennom at man i mindre grad blir en «fange» av sin egen fortid og at man står sammen med andre om utfordringene man opplever. Problemer som oppstår i familien, har man tro på at kan løses i familien (Dallos & Draper, 2007).

Systemteorien kan ikke forstås uten kybernetikkens påvirkning. «Kybernetikk kan defineres som studiet om selvregulerende systemer» (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s.28). Dette vil si hva det er som gjør at systemer opprettholdes og hva som gjør at systemer endrer seg. Det blir vesentlig å se på det sirkulære i systemet og hvilken feedback systemet mottar, som gjør at prosesser opprettholdes eller endres. Under det mekaniske skiftet forholdt man seg til 1. ordens kybernetikk, som tar utgangspunkt i at man kan stå på utsiden av et system og observere hvordan systemet fungerer. Her kommer troen på en objektiv virkelighet inn, at man som observatør kan få et fullstendig bilde fra en utenifra- posisjon. 2. ordens kybernetikk derimot mener at observatøren blir en del av systemet den observerer (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s.28-31). På denne måten ble terapeuter innenfor 2. ordens kybernetikk sett på som en samarbeidspartner for å finne fram til måter å forstå problemer og derav også måter for familien til å hjelpe seg selv. Her tydeliggjør terapeutens påvirkning på systemet og hvordan terapeuter bringer med seg hele seg inn i relasjonen. Man går dermed bort ifra å ha en objektiv viten om hva som vil passe for den enkelte familie, og med dette går man også bort ifra en ekspertrolle (Dallos & Draper, 2007, s. 90-91).

Ut ifra det overstående representerer det systemiske skiftet troen på at det ikke bare finnes en sannhet. I en systemisk forståelse går man bort ifra å tenke lineære forklaringer på menneskelige utfordringer, samt at relasjoner og samspill ble satt på dagsordenen (Jensen, 2016). Ved å tenke at det er sirkulære prosesser som skjer i samspill, utvides forståelsesrammen som gir muligheter for å tenke løsninger. Sirkulære prosesser blir påvirket av det som har blitt omtalt som feedback-loop. Feedback fra systemet styrer hvor samtalen går videre. På denne måten forstås familiens problemer som noe som ikke har en

klar start eller en slutt, men en kontinuerlig loop. Den systemiske tenkningen bidrar til at det er fordelaktig å ha et helhetsperspektiv på familiene man møter, hvor gjensidig påvirkning står i fokus. Samtidig bidrar forståelsen til at det blir mindre naturlig å snakke om ansvars- og skyldfordeling, samt at man i større grad må se på egen påvirkning i systemet (Frøyland, 2017).

Det mekaniske og det systemiske skiftet beskriver to måter å forstå virkeligheten på, hvor den ene ikke utelukker den andre. Som nevnt tidligere har det mekaniske paradigme vært dominerende i vestlig kultur, og det systemiske skiftet kommet som et supplement for å forstå mellommenneskelige relasjoner (Jensen, 2016). Familieterapi er en av fagfeltene som har utviklet seg under det systemiske skiftet. Det ble etablert som fagfelt på 1950 og 1960-tallet fordi de daværende terapiformene ikke fungerte etter sin hensikt (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s. 15-18).

4.3 Sosialkonstruktivismen og den ikke-vitende posisjon

Sosialkonstruktivismens vitenskapssyn har vært gjeldende for de nyere familieterapeutiske retningene (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Sosialkonstruktivismen baserer seg på en forståelse av at det ikke finnes en objektiv virkelighet. Sosialkonstruktivismen bringer med seg at den subjektive virkelighet skapes gjennom de brillene vi har på oss, og er preget av den konteksten som virkeligheten ses i (Dallos & Draper, 2007, s. 103). På den måten vil all mening ha utspring i menneskelige konstruksjoner, og dermed kan ingenting antas å være sikker viten (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s. 32-34). Det er altså individene selv og de sosiale institusjonene rundt som bidrar til at fenomener blir slik de blir. Dermed er vår forståelse med på å lage vår egen virkelighet, og man er mindre bundet til for eksempel sosiale normer og historisk hvordan fenomenet har vist seg å være (Solvang, 2020, s. 248-249). I tillegg til grunntanker om at det ikke finnes en objektiv sannhet og at den historiske og kulturelle konteksten alltid vil påvirke hvordan vi ser på verden, bringer sosialkonstruktivismen med seg en tro på at forståelse og handling går hånd i hånd. Den kunnskapen vi har, påvirker de handlingene vi gjør. På denne måten vil man for eksempel kunne opprettholde problemer i familien ved å tro at barnet er problemet (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s. 33-34).

Tanken om at det ikke finnes en objektiv virkelighet, men at alle skaper egne subjektive opplevelser av virkeligheten, blir viktig i en systemisk forståelse innenfor familierapien. Dette fordi det underbygger behovet for å involvere hele systemet for å forstå et problem. Alle medlemmene i et system vil sitte på egen forståelse, som derfor gjør sirkulær spørring til en av de viktigste virkemidlene i familierapien. Med dette utgangspunktet blir vi som hjelpere «tvunget» til å forsøke å frigjøre oss fra at man selv sitter med en «sannhet» og dermed avhengig av å utforske familienes sannhet (Frøyland, 2017, s.29-30). Det sosialkonstruktivistiske blir også en motsats til dagens samfunn hvor problemdefinerer blir gjort i høy grad, gjennom for eksempel å sette diagnoser. En motsats til et problemdefinerende samfunn vil legge opp til at individuelle forskjeller og ønsker får større plass (Solvang, 2020, s. 267-269).

Med sosialkonstruktivismen gikk store deler av familierapifeltet over til å handle om språk og mening. Terapeutposisjonen i familierapien ble med dette satt på dagsordenen og Harlene Anderson og Harry Goolishian presenterte begrepet den ikke-vitende posisjonen (Torsteinsson, 2019, s. 33). Terapeutposisjonen eller holdningen tar utgangspunkt i at mennesker er eksperter på eget liv, og man vil med dette alltid søke etter menneskers egne beskrivelser framfor å komme med sine egne antakelser. Med denne holdningen viser man en spontan og ekte nysgjerrighet til den andres opplevelser, forståelse og erfaringer (Anderson, 2005). Nysgjerrigheten skal bidra til at alle medlemmene i en familie blir hørt og bidragene blir anerkjent som like viktige. Denne måten å bygge allianse med alle i en samtale blir i den systemiske retningen innenfor familierapi kalt for nøytralitet, nysgjerrighet og flersidig lojalitet (Torsteinsson, 2019, s. 33).

Med utgangspunktet at du aldri vil kunne forstå den andre fullt ut, vil man alltid utforske med et mål om å hente fram egne ressurser hos mennesker man jobber med. Man vil da som terapeut måtte legge til side egne holdninger og ideer om hvordan et problem skal løses (Bagge, 2007). Ved å lytte til familiens ønsker, men også til egen indre dialog, vil man kunne bli bevisst egne holdninger og ideer. Med denne bevisstgjøringen vil familiens ønsker bli sentralt for samtalen. Gjennom selvrefleksivitet gir den ikke-vitende posisjonen et godt grunnlag for en empatisk fremtoning ovenfor familier (Frøyland, 2017, s. 80-82).

Det kan forekomme at den ikke-vitende posisjon, og det at familier er eksperter på eget liv blir misforstått. Selv om det tidligere ble nevnt at egne holdninger og ideer legges vekk, er det sentralt i den terapeutiske holdningen at man ikke legger vekk egen fagkunnskapen (Frøyland, 2017, s. 80-82). Lennart Lorås (2019) beskriver at den systemiske terapeuten i psykisk helsevern for barn og unge, vil møte ulik fagkunnskap med en åpen tilnærming. Andre perspektiver vil være velkomne så lenge de etterspørres av familiene eller vil gagne behandlingen (Lorås, 2019). Fagkunnskapen vår er viktig for å sikre at man bistår med innflytelse, som kan føre til endringer for familien. Å være enig med familien eller et av familiemedlemmene er derfor ikke viktig, og bør heller unngås for å kunne vise flersidig lojalitet (Frøyland, 2017, s. 80-82).

4.4 Ekspertmodellen og relasjonsmodellen

Aamodt (2003) skiller mellom to måter å utøve sosialt arbeid på som hun har valgt å kalle; ekspertmodellen og relasjonsmodellen. Ekspertmodellen er preget av et positivistisk syn og vil bære preg av at det er hjelperen selv som sitter på den viktigste kunnskapen i samtalen. Hvis man inntar en rolle som ekspert vil man innta en rolle som antyder at det finnes en virkelighet som kan observeres, og som ikke avhenger av hvem som er observatør. Gjennom å gi råd, å endre eller behandle et annet menneske, inntar man en ekspertposisjon og antar at man er i stand til å hjelpe den andre uten at det foreligger en gjensidighet i relasjonen. Ekspertmodellen støtter dermed at man utvikler spesifikke metodikker, tiltak og programmer som gis til familier som passer inn i den gitte målgruppen. På denne måten bygger man under en forståelse at utfordringene som mennesker har er intrapsykiske, altså at de reduseres til å handle om individet selv (Aamodt, 2003).

I Aamodt (2003) sin relasjonsmodell, tar man hensyn til det sirkulære i den terapeutiske relasjonen; at man påvirker hverandre og åpner opp for gjensidighet i relasjonen som gjør at man søker den andres kunnskap med nysgjerrighet og åpenhet. Det vil alltid forekomme en ubalanse i makt mellom den som hjelper og den som søker hjelp, spørsmålet er bare hvordan man benytter denne makten og om man forsøker å jevne ut forskjellene. Med å jevne ut forskjellene kan man tenke seg at man er like opptatt av hvordan man selv virker inn på samspillet med den man skal hjelpe, som man er på å «studere» den man hjelper. Man vil på denne måte gi rom for begge synspunkter og meninger i samtalen, med

utgangspunkt i at den ene ikke har noe viktigere å komme med enn den andre. Ved å fokusere på gjensidigheten i relasjonen vil man muligens i større grad gjøre plass for personlige og empatiske sider ved en selv, som kan være viktig i den terapeutiske relasjonen. Aamodt (2003) poengterer at man også kan gjøre dette i et så stort omfang at det ikke blir hensiktsmessig for den terapeutiske relasjonen (Aamodt, 2003).

4.5 Alliansens betydning i relasjonelt arbeid

Ifølge Edward S. Bordin (1979) kan allianse, eller arbeidsallianse som han har valgt å kalle det, være nøkkelen til å få til endring. Selv om det er gjort mest forskning på allianse og effekten av tiltak i psykoterapi, hevder han at betydningen av allianse kan generaliseres til alle former for terapi (Bordin, 1979, s.252-259). Barry L. Duncan (2012) viser til at man kan anta at endring som skyldes allianse er fem til syv ganger så stor som når du benytter deg av bestemte teknikker eller modeller. Alliansen blir dermed ansett som et svært viktig bidrag i arbeid med mennesker og man bør derfor gjennom hele prosessen med en familie tilpasse og sørge for vedlikehold av alliansen (Duncan, 2012, s. 37-38).

I familierapien har allianse vært et gjentakende tema gjennom de ulike retningene, og i de ulike tidsepokene. Allianse har både blitt kalt joining, nøytralitet, nysgjerrighet og flersidig lojalitet. Det har vært variert om allianse skal bygges med en og en i rommet, som en strukturell terapeut ville forsøkt, eller om man skal forsøke å få en samlet allianse med hele familien, som en systemisk terapeut ville gjort. Til tross for disse kategoriseringene av retninger innenfor familierapi, er det en samlet forståelse at allianse mellom terapeut og familie er et nødvendig bidrag for å få bevegelse i familiene som man jobber med (Johnsen & Torsteinsson, 2012).

Allianse kan beskrives som et samarbeid rundt et mål, oppgavens utforming og omfang, samt utviklingen av båndet som skapes mellom hjelper og den som ønsker hjelp. Et samarbeid rundt mål handler om en felles forståelse rundt målene for hjelpen. Det anses også som en forutsetning at det er enighet om oppgavene for å komme fram til et felles mål. En viktig faktor handler om at klienten har tro på at dette er den rette måten å jobbe på, altså at man har egen tro på oppgavene eller aktivitetene. Som siste faktor er det

emosjonelle båndet mellom hjelper og familie, som bør bære preg av tillit, respekt og at man finner noe å like med hverandre (Bordin, 1979, s.252-259).

5 METODE

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for de metodiske valgene som ligger til grunn for denne masteroppgaven. Jeg vil si noe om mine valg knyttet til kvalitativ metode, hvilket vitenskapsteoretisk ståsted studien tar, rekruttering og utvalg, intervju som verktøy for innhenting av datamateriale samt gjennomføring av analysen. I tillegg vil jeg beskrive studiens relevans. Jeg vil også redegjøre for hvorvidt kunnskapen som er utviklet kan generaliseres og overføres til nye situasjoner. Avslutningsvis vil jeg redegjøre for etiske hensyn som er tatt og refleksjoner rundt min rolle som forsker.

5.1 Valg av metode

Min interesse for tematikken i denne masteroppgaven er med utgangspunkt i min egen erfaring fra barnevernsfeltet. Tidlig i utdanningsløpet på Familiebehandling ved OsloMet ble jeg interessert i hvordan familierapi bidrar med et annet tankesett enn det jeg opplever å ha med meg fra barneverntjenesten. I familierapeutisk forståelse var det spesielt den systemiske forståelsen av menneskers problemer og et sosialkonstruktivistisk syn på kunnskap som vekket min oppmerksomhet. For meg handlet dette både om en fasinasjon for familierapi som fagfelt. Samtidig var jeg spent på om familiene jeg kjente til fra barneverntjenesten ville profitere på holdningene og teknikkene som familierapien presenterte. Med dette utgangspunktet ønsket jeg med denne masteroppgaven å utvide min forståelse rundt arbeid med barn og familier. Jeg ønsket dermed å utforske hvordan familieveiledere benytter seg av sin kunnskap om familierapi i en barnevernkontekst. For å utforske dette er det naturlig å benytte seg av en kvalitativ forskningsmetode, da jeg var ute etter familieveiledernes beskrivelser og opplevelser. En kvalitativ forsker søker etter meningen mennesker legger i egne beskrivelsene av et fenomen (Magnusson & Marecek, 2015).

Det vil i det videre vises til prosessen som er gjort for å komme fram til resultatene i denne studien. I denne studien er det ikke et poeng å kunne vise til om familierapeutiske prinsipper brukes i barnevernsfeltet eller ikke, men *hvordan* dette brukes og hvilke prinsipper som tilfører det informantene opplever som viktig. Man søker på denne måten en dypere forståelse av et fenomen (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 10-11).

5.2 Vitenskapsteoretisk ståsted og min rolle som forsker

Som forsker har jeg valgt å bruke et fenomenologisk-hermeneutisk ståsted. Fenomenologi som vitenskapsteoretisk ståsted, beskriver Magdalene Thomassen (2020) at «det er den levde erfaringsverdenen fenomenologiens setter seg i fore å utforske» (Thomassen, 2020, s. 104). Fordi jeg i denne studien er på søken etter familieveileders subjektive og praksisnære erfaring med familier i barneverntjenesten, er det naturlig å innta et fenomenologisk ståsted. Samtidig er jeg klar over at man ikke uten videre kan forstå hvilken mening folk legger i sine beskrivelser (Thomassen, 2020, s. 103-105).

Da studien har utviklet seg med utgangspunkt i en interesse for eget fagfelt, må jeg være bevisst hva jeg bringer med meg inn som forsker, for å nettopp få de nøyaktige beskrivelsene jeg søker. I kvalitativ forskning vil en fortløpende fortolkning av beskrivelsene og materialet være uunngåelig, da man alltid vil forstå noe ut ifra sin egen forståelsesramme (Dalland, 2007, s. 92). I min rolle som forsker har jeg derfor vært bevisst i mitt forsøk på å være aktivt lyttende og bevisst egen forforståelse, slik at man får så rike fortellinger som mulig (Tanggaard, 2017, s. 82). Min nærhet til feltet gjør at jeg må være skjerpet i det jeg forsøker å få tak i familieveiledernes mening i sine beskrivelser. For å ikke ta meningen som legges bak beskrivelser for gitt, bringer hermeneutikken med seg et viktig bidrag. Hermeneutikken er fortolkningsvitenskap og blir av Kristiansen (2017) beskrevet på denne måten: «Hermed sigtes det til, at hermeneutikken utgør en vitenskabelig tilgang, der søker at fortolke og dermed forstå, hvordan mennesker på baggrunn af bestemte erfaringer, viden og perspektiver oplever og tilskriver mening til ting, begivenheder og fænomener» (Kristiansen, 2017, s. 154). Forskerens forforståelse, erfaringer og kunnskap blir i hermeneutikken derfor viktig og avgjørende for forskningsprosessen og for analysen som gjennomføres. På denne måten blir jeg en del av den virkeligheten eller sannheten som skapes i prosessen, i tråd med min forståelse av hva som er sant og ikke (Kristiansen, 2017, s. 153-161).

Som nevnt tidligere utviklet interessen for temaet seg med utgangspunkt i en fasinasjon for familierapi, men også en skepsis til det tverrfaglig møte mellom familierapi og barnevern. Mine antakelser som ligger til grunn for skepsisen og videre forforståelse som jeg besitter etter 10 års erfaring i barneverntjenesten, har jeg tenkt nøye gjennom og forsøkt å

ha et bevisst forhold til gjennom hele forskningsprosessen. Dette har påvirket blant annet at jeg valgte et åpent intervju, med en kort intervjuguide for å bevisst forsøke å følge informantenes ønsker om temaer. Jeg har også i analysen forsøkt å sette mine hypoteser til side. Til tross for dette vil resultatene av denne masteroppgaven være utviklet gjennom mine øyne og mitt syn på verden.

5.3 Rekruttering og utvalg

Det overordnede spørsmålet som jeg ønsket svar på, var hvordan familieveiledere i barneverntjenesten benytter seg av familieterapi i møte med barn og familier. For å få svar var jeg i behov av informanter som jobber som familieveiledere i barneverntjenestene og som har utdanning i familieterapi. Med dette utgangspunktet gikk jeg for et strategisk utvalg av informanter som hadde spesifikk kunnskap om familieterapi, samt at de jobbet i rollen som familieveiledere (Dalland, 2007, s. 91). Eva Magnusson og Jeanne Marecek (2015) snakker om hvordan man bør rekruttere informanter som vil gi deg hele «sirkelen» av erfaringer, altså at man også søker de mindre typiske erfaringene i studien (Magnusson & Marecek, 2015). For min del var det viktig at informantene kom fra ulike barnevernkontor, slik at jeg ville få innsyn i naturlige ulikheter som oppstår på ulike arbeidsplasser. Det er ulikt om det foreligger et krav om videreutdanning i familieterapi i barneverntjenestenes tiltaksteam, hvor familieveilederne jobber. I min studie var det viktig at mine informanter skulle ha denne kunnskapen spesifikt og derfor måtte jeg søke etter de som hadde videreutdanning eller master i familieterapi spesielt.

På grunn av mitt arbeidssted har jeg kjennskap til andre i akkurat dette fagmiljøet. Min leder sendte ut en forespørsel på mine vegne til et ledernetverk for flere slike team, hvor jeg visste det var familieveiledere med videreutdanning eller master i familieterapi. Her lå informasjonsskriv og samtykke vedlagt. Det var ingen som tok kontakt med meg i ettertid av dette. Jeg henvendte meg derfor direkte til personer som jeg har kjennskap til gjennom jobb, og gjennom studiet i familiebehandling, samt forespurte bekjente om de kunne henvise meg til kollegaer/tidligere kollegaer av dem, som var innenfor de kriteriene som jeg søkte. I min henvendelse til bekjente svarte tre stykker at de ønsket å delta. I tillegg fikk jeg gjennom en bekjent kontaktinformasjon til en annen som ønsket å delta. Jeg tok deretter kontakt på e-post for å avtale tid og sted for intervju.

Informantene i denne studien ble til slutt fire familieveiledere som jobber på ulike barnevernkontor på Østlandet. Alle familieveilederne jobber i et team som er underlagt et barnevernkontor, men som har noe ulike navn og organisering. Alle informantene er utdannet familierapeuter, enten med videreutdanning eller mastergrad. Tre av informantene har utdannet seg i familierapi de siste årene, mens en av informantene har lang erfaring som familierapeut. Utvalget består av fire damer. Dette kan skyldes at det er overrepresentasjon av damer i barneverntjenestene generelt. Kjønn er ikke vesentlig for analysen som er gjort i denne studien.

5.4 Innsamling av data og intervju som verktøy

Fordi jeg ønsket å utforske familieveiledernes egne opplevelser og erfaringer fra barneverntjenesten, ble det naturlig å bruke intervju som verktøy for innsamling av data. I oppgaven vil informantene omtales som familieveiledere eller som informanter.

Jeg valgte videre at intervjuet mitt skulle bestå av få spørsmål, og at tilnærmingen skulle være så åpen som mulig, for at informanten selv kunne styre hvilke temaer de anså som viktige. Jeg ønsket en fri fortelling av deres opplevelser. Intervjuguiden for denne oppgaven besto derfor av tre spørsmål. Jeg ønsket med denne tilnærmingen å sørge for at datagrunnlaget handlet om det informantene var opptatt av å formidle, mer enn om hva jeg på forhånd tenkte var viktige temaer for å belyse problemstillingen. Samtalene startet opp med å beskrive kort min interesse for temaet, at jeg hadde en åpen tilnærming til temaet slik at samtalen i hovedsak ville omhandle det de selv bragte fram som viktig. Alle intervjuene startet med et stort og åpent spørsmål: Hvordan tenker du at familierapi påvirker ditt arbeid med familier? Jeg forsøkte i stor grad å følge temaene som informantene selv tok opp i samtalen og forsøkte gjennom oppfølgingsspørsmål å få en dypere forståelse av temaene. På denne måten ble hvert intervju preget av spontanitet og egenhet hos hver informant.

Ifølge Olav Dalland (2007) kan man legge opp intervjuguiden i tråd med hvordan du selv ønsker at intervjusituasjonen skal utarte seg, som spontan og levende eller søke mot mindre uventede svar gjennom å strukturere intervjuet mer (Dalland, 2007, s. 150). Da mine intervjuer i stor grad opplevdes som spontane og levende ble heller ingen av intervjuene spesielt like. Jeg forsøkte med denne tilnærmingen å skape en rolig og avslappet stemning

rundt intervjuene. Dette for å skape en så komfortabel intervjusituasjon som mulig, for å legge til rette for dype beskrivelser (Magnusson & Marecek, 2015). Samtidig viste jeg engasjement gjennom samtalen ved å følge informantene og vise anerkjennelse for det de sa.

Med dette utgangspunktet vil jeg si at jeg gjennomførte ustrukturerte intervjuer, hvor ikke spørsmålene eller rekkefølge var særlig planlagt. Et ustrukturert intervju vil til tross for navnet, ha en eller annen form for struktur. I dette tilfelle startet intervjuene med samme spørsmål, og oppfølgingsspørsmålene fulgte ut ifra temaene som informantene presenterte. Jeg stilte oppfølgingsspørsmål med stort engasjement som jeg viste gjennom kroppsspråk og spørsmål (Dalland, 2007). Selv om det ikke er gjeldende for denne studien brukes denne formen for intervju ofte når forskeren har lite kunnskap om fenomenet som studeres (Justesen & Mik-Meyer, 2010). Intervjuformen som ble benyttet har også elementer av et semi-strukturert intervju, ved at enkelte hovedspørsmål var avklart på forhånd, i dette tilfellet tre overordnede spørsmål (Justesen & Mik-Meyer, 2010). Utgangspunktet for denne fremgangsmåten var å lage en intervjusituasjon hvor informantene skulle føle seg fri til å tematisere det de anså som relevant og få snakke utfyllende om disse temaene.

5.4.1 Gjennomføring av intervjuene

Alle intervjuene ble gjennomført høsten 2022. Jeg hadde kontakt med samtlige informanter på e-post og intervjuene ble gjennomført på steder som de ønsket å møtes, samt på tidspunkt som passet for dem. De hadde i forkant av dette mottatt informasjonsskriv om studien og vedlagt samtykkeskjema på e-post. Under intervjuene gjentok jeg informasjonen fra informasjonsskrivet, samt hvordan jeg ønsket å gjennomføre intervjuene. Jeg beskrev at dette ville være et åpent intervju, hvor jeg ville ta utgangspunkt i det som de er opptatt av som familieterapeuter i barnevernstjenesten.

Det er viktig å sikre at informantene har fått med seg informasjonen som er sendt ut på forhånd (Dalland, 2007, s. 157) I begynnelsen av intervjuene ble informasjonen fra informasjonsskrivet repetert. Alle informantene skrev under på samtykke og fikk informasjon om muligheten for å trekke seg. I tillegg fikk informantene informasjon om hvordan data ville bli oppbevart, samt struktur rundt selve intervjuet. Etter denne informasjonen var gitt ble

intervjuene tatt opp på båndopptaker. Intervjuene hadde en varighet på mellom 54 minutter og 70 minutter.

Stort sett opplevde jeg en god flyt under intervjuene. Det første spørsmålet i intervjuguiden virket til å få tankene og praten i gang for de fleste informantene. En av informantene opplevde spørsmålet som stort og trengte mer tid på å få praten i gang. Dette intervjuet ble derfor noe mer strukturert av mine temaer for samtalen, heller enn at hennes temaer ble fulgt. Alle informanter er ulike og på grunn av ulikt ønske om å snakke mye eller lite var det viktig å forsøke å tilpasse spørsmålmengden etter dette. Når informanter har mindre å komme med kreves det mer struktur og mer deltajespørsmål (Magnusson & Marecek, 2015). Samtidig opplevde jeg at alle informantene ble engasjert av temaet som studien tar for seg. Samtlige informanter beskrev en interesse for familierapi i barnevernet ved innledningen til intervjuet. Dette er en av faktorene som Dalland (2007) viser til at øker kvaliteten på forskningen. I etterkant av alle intervjuene ble vi snakkende om viktigheten av familierapeuter i barneverntjenesten og en felles enighet mellom meg og informantene om at utdanning i familierapi har vært et faglig løft. Det å bruke seg selv og oppnå god kontakt anses som viktig for å få en god intervjusituasjon (Dalland, 2007, s. 160).

5.5 Transkripsjon

Når alle intervjuene var gjennomført begynte prosessen med å transkribere intervjuene, slik at man får tekst for å kunne jobbe videre med analysen. En transkripsjon er en ordrett skriftliggjøring av hele intervjuet, og blir en slags gjenskapelse av intervjuet i skriftlig form (Dalland, 2007, s.174). Jeg transkriberte ordrett hva informantene sa, men unnlot å ta med kroppsspråk og pauser. Jeg gikk ofte tilbake på lydopptaket for å sjekke at jeg hadde fått med meg alle ord og slik det ble fortalt. Allerede i denne fasen ble det gjort vurderinger på hva som ble viktig å transkribere nøyere enn annet, ut ifra hva som ville være viktig informasjon og mindre viktig informasjon. Jeg gjorde fortløpende notater ved siden av hvor jeg skrev ned temaer eller sitater som jeg allerede da så at kunne være sentrale for analysen (Magnusson & Marecek, 2015). Under transkripsjonen ble informantene anonymisert dersom navn, arbeidssted, eller stedsnavn ble nevnt. Intervjuene ble transkribert noen uker etter gjennomføring.

Selv om transkriberingen tok tid, opplevde jeg å få god kjennskap til datamaterialet. Jeg opplevde også denne prosessen som svært nødvendig for å se nyanser og oppnå en større forståelse gjennom å høre intervjuene i ettertid. Det ble også tydelig for meg at intervjuene er en prosess som man skaper sammen, da alle intervjuene ble ulike.

5.6 Tematisk analyse

Analysen skal hjelpe oss til å gjøre samtalene som har vært, om til tolkninger av hva som har blitt fortalt. Helheten skal gjøres om til deler for å kunne få tak i viktige aspekter ved intervjuene. For å dele opp datamaterialet i mindre deler ble det gjennomført en kategorisering (Dalland, 2007, s.173). Jeg vil beskrive framgangsmåten jeg brukte for å sortere og skape oversikt over innhentet datamateriale. I prosessen hvor dataene som var hentet inn skulle analyseres, benyttet jeg meg av notater som jeg hadde gjort meg under og i etterkant av intervjuene. Jeg leste gjennom intervjuene for å få ytterligere oversikt over informasjonen som var innhentet.

5.6.1 Koding og kategorisering

I en tematisk analyse vil man forsøke å finne ulike temaer for dataene sine, som har viktige fellestrekk og som vil utgjøre hver sin kategori. Før jeg startet med kategoriseringen ble det gjort en koding av dataene for å få oversikt, få mulig ny innsikt og forberede kategoriseringsprosessen (Magnusson & Marecek, 2015). Kodingen ble gjennomført delvis parallelt med transkribering og ved første gjennomlesing av transkripsjonen. Jeg brukte farger i teksten for å markere ulike temaer som jeg så gjentok seg i flere av intervjuene, samt at jeg gjorde notater i marginen. Her så jeg etter fellestrekk og ulikheter som kom fram i de ulike intervjuene.

Jeg hadde ingen tanker om hva kategoriene ville være før jeg startet å jobbe med datamaterialet, utover at jeg hadde gjort meg enkelte merknader i teksten på temaer som gjentok seg hos flere av informantene og som jeg av den grunn tenkte kanskje var av relevans. Jeg ønsket å lage kategorier ut ifra det familieveilederne ble opptatt av, og ikke nødvendigvis det som var min forforståelse eller interesse. Kategoriene ble utviklet gjennom flere gjennomlesninger av intervjuene, og endret seg underveis jo mer jeg jobbet med materialet. Jeg forsøkte til enhver tid å ha informantenes beskrivelser av viktige prinsipper i

deres arbeid som rettesnor for resultatene. Samtidig vet jeg at resultatene er min tolkning av deres beskrivelser. Når jeg koblet sitater til de valgte kategoriene, ble oppdelingen tydeligere og essensen for hver kategori etablert. Kategoriene som utmerket seg i datamaterialet var: 1. Familieveiledernes ydmykhet ovenfor egen kunnskap og nysgjerrighet ovenfor familiens kunnskap, 2. Involvering av familien rundt ønsker for mål og generelle rammer for tiltaket, 3. Et ressursfokus hvor menneskers styrker blir vektlagt. Når kategoriene ble utformet ble det utarbeidet en mer nøyaktig problemstilling enn den som hadde ligget som utgangspunkt for intervjuene og den foreløpige analysen (Magnusson & Marecek, 2015).

5.7 Relevans og pålitelighet

For å kunne forsvare at dataene og resultatene som presenteres i en kvalitativ forskning holder mål, viser Dalland (2007) til at dataene må ha relevans for problemstillingen og at innsamlingen av dataene viser pålitelighet. Jeg har jobbet alene med denne masteroppgaven, med veiledning og støtte fra min veileder. Da intervjuene var i en ustrukturert form, var det viktig for intervjuenes relevans at jeg fulgte deres ønsker om tema. Jeg forsøkte å følge deres ønsker for tema uten å gi for mye uttrykk for mine egne meninger. Samtidig er jeg bevisst at mitt kroppsspråk og engasjement har påvirket samtalen. Den endelige problemstillingen er utviklet på bakgrunn av empirien, mer enn å være definert på forhånd. Relevansen av informasjonen vil i slike intervjuer lettere ses ved gjennomlesningen i etterkant, og man sikrer da at samtalen kan knyttes opp mot valgt problemstilling. For at dette forskningsprosjektet også skal vise pålitelighet, har jeg forsøkt å vise til valg, refleksjoner og med bakgrunn i hvilken kunnskap valgene er tatt (Dalland, 2007, s. 95-97).

5.8 Overførbarhet og generalisering

I utgangspunktet vil man i kvalitativ forskning ikke kunne generalisere, i tradisjonell forstand, til en hel populasjon på grunn av mengden data og at utvalget ikke er tilfeldig (Justesen & Mik-Meyer, 2010). Samtidig handler generalisering også om hvordan det blir mottatt av den som leser og om det er lesere som vil relatere seg til resultatene eller ikke (Haavind, 2000). Det kan være viktig å reflektere over om det vi har sett i en studie kan virke til å gjelde for flere enn de som har deltatt i studien (Dalland, 2007). Resultatene av denne studien sier noe

om hvordan familieterapeutisk tenkning har betydning for det å oppnå en allianse med familier i barneverntjenesten. Resultatene av analysen og diskusjonen rundt hvilke betydninger dette kan ha for barneverntjenesten, kan forhåpentligvis gi en dypere forståelse av hva familieterapeuters kunnskap i barneverntjenesten bringer med seg. Resultatene av analysen viser at informantene trakk fram prinsipper som jeg tolker som sentrale i flere av de familieterapeutiske retninger, og som familieveilederne på mange måter er enige i om viktigheten av. Med dette kan man anta at andre vil kunne kjenne igjen beskrivelsene.

5.9 Etiske hensyn og personvern

Gjennom hele forskningsprosessen har det blitt gjort etiske avveielser for å sikre at personvern blir ivaretatt og at forskningen som produseres holder mål (Dalland, 2007, s.234-241). Det er i denne studien gjort etiske vurderinger knyttet til informantene, lagring av opplysninger samt anonymisering i analysen. I oppstarten av denne studien ble det søkt til Sikt (tidligere NSD) for behandling av personopplysninger, som godkjente prosjektet 10.03.2022 (se vedlegg 1). Alle informantene fikk tilsendt samtykkeskjema og dette ble også gjennomgått på intervjudagen, slik at det ble sørget for et informert og frivillig samtykke fra samtlige informanter. Jeg forsikret meg om at de var innforstått med deres rettigheter før intervjuet startet. Det ble under intervjuet brukt Nettskjema-diktafon, som er OsloMet sin foretrukne opptaksmetode.

Som tidligere nevnt ble informantens navn, arbeidssted og annen informasjon som kan gjøre at noen vil kjenne de igjen, anonymisert i transkribering og videre i masteroppgaven. Navnene og arbeidssted er fjernet fra transkriberingen, samt at både transkripsjoner og lydfiler har blitt oppbevart på sikre plasser. Det var ikke vesentlig for studien å ha med detaljer omkring deres liv eller sensitive opplysninger om dem selv eller familiene de jobber med. I tillegg ble informantene informert om at detaljer rundt familier de jobber med ikke var viktig for oppgaven, og at hvis dette ville nevnes i intervjuene skulle dette fjernes ved transkribering (Dalland, 2007, s. 242-245).

6 RESULTATER AV ANALYSEN

Jeg har valgt å kategorisere resultatene av analysen min inn i tre temaer, som er tolket som hovedfunn. Det første temaet som er analysert fram er en holdning hos informantene knyttet til den ikke-vitende posisjonen. Det andre temaet er familieveiledernes søken etter å møte familiene der de er. Det tredje temaet er familieveiledernes bruk av språklige virkemidler for å styrke familien og vektlegge de positive sidene i deres liv.

6.1 En ikke-vitende holdning

Alle informantene beskriver hvordan familieterapien har endret hvordan de tenker, snakker og handler ovenfor familien. De erkjenner at de aldri kan vite hvordan andre opplever en situasjon og er dermed opptatt av å etterspørre familienes subjektive erfaringer og opplevelser. De beskriver at de i samtalene lytter til familiens stemme og gir denne en sentral plass i samtalen.

«[...] så er jeg opptatt av å få fram barnets subjektive opplevelse, men også foreldrenes subjektive opplevelse av situasjonen. Hvis man skal få til endring så må hele familien oppleve seg hørt av meg, men først og fremst at det blir lagt til rette for at de blir hørt av hverandre».

Familiens stemme i samtalen beskrives som viktig for å forstå familien bedre som hjelper, men også for at familiemedlemmene skal høres av hverandre. På denne måten stiller informantene spørsmålsteget ved om hjelperens kunnskap er den viktigste i samarbeidsrelasjonen. Denne tankegangen beskriver en annen informant at kunne være en befrielse, da det å skulle komme med løsninger til menneskers problemer kunne føre med seg et stort ansvar. På mange måter kan holdningen som informantene beskriver, minne om det som Harlene Anderson og Harry Goolishian utviklet og kalte den ikke-vitende posisjon. Den ikke-vitende posisjon handler blant annet om å innta en holdning som antyder at du aldri kan forstå en annens situasjon fullt og helt. Med denne holdningen oppfordres det til aktiv lytting, at man deler egne tanker åpent, at man er ydmyk rundt egen kunnskap samt en spontan og ekte nysgjerrighet ovenfor et annet menneske. Det vises til at alle er eksperter på eget liv (Anderson, 2005).

Informanten understreker viktigheten av at familiemedlemmene blir hørt av hverandre. Hun beskriver det som en oppgave hun har som hjelper, «å legge til rette for at de blir hørt av hverandre». I forlengelsen av dette beskrev informanten hva det å bli hørt av hverandre kan føre til: «Åpne opp hodene, sånn at man vil få fler forskjelligheter inn i hodene som kan bidra til endringsprosesser».

Informanten beskriver at det å bli hørt av hverandre kan gjøre at man «åpner opp hodene». Dette tolkes som at man utvider egen forståelse gjennom å høre på andres fortelling. Ved å legge til rette for å høre på hverandre kan familien kanskje komme i en posisjon hvor de stiller seg mer åpne for hverandres fortelling, som gjør at man tillater flere forskjelligheter. Ved å gjøre dette beskriver informanten hvordan dette bidrar til endring. Ved å høre hverandre og dermed se flere perspektiver skapes mulighet for endring. Informantene beskriver hvordan den ikke-vitende posisjonen skaper en holdning, som igjen får betydning for samarbeidet med familien.

Flere av informantene beskriver hvordan familierapien har bidratt til et skifte i hvordan de tenker om hvem som har gyldig kunnskap og hvordan dette preger samarbeidsrelasjonen. En av informantene beskriver denne endringen på denne måten:

«Jeg så før på meg selv som en ekspert. Jeg var litt strengere på en måte; «dette er ditt ansvar som far». Jeg tror jeg kunne være mindre på lag nettopp fordi jeg var mer lineær i forståelsen min, men det er ikke den rette innfallsvinkelen for å få med seg folk».

Som vi ser av sitatet trekker informanten frem hvordan hun opplever et skifte ved at hun ikke anser seg som ekspert og at dette i mindre grad gjør at hun fordeler ansvar.

Informanten antyder at slik hun tidligere tenkte om ekspertise og ansvar i terapeutrelasjonen, har en mer lineær forståelsesramme. En lineær forståelse innebærer at man tenker at A fører til B, som man tenker er en overforenkling av sosiale prosesser (Frøyland, 2017, s. 24). I forlengelsen av dette temaet ble viktigheten av nysgjerrighet ovenfor familier presentert av flere informanter. Flere av informantene knytter en nysgjerrig holdning som nøkkelen for å forstå familien ut ifra deres livsverden.

«Det var et barn jeg snakket med her om dagen som sa; «Det som er annerledes med deg er at du går helt inn til beinet av problemet». Og da tenker jeg at det er fordi jeg har blitt opptatt av det underliggende og det er fordi jeg har fått et blikk på dette med mønster i familien og hvordan et mønster etablerer seg».

Informanten beskriver at hun tror at hun blir oppfattet annerledes fordi hun «går til beinet av problemet». Kanskje kan man si at hun fremviser en nysgjerrig holdning, hvor man forsøker å finne en dypere forståelse av menneskers utfordringer. Informanten trekker videre inn hvordan dette underbygger en sirkulær forståelse av problemene, hvor det henvises til mønstre i familien. En annen informant er opptatt av ydmykhet i relasjonen og kobler dette sammen med hva man tenker om andres opplevelser og derav kunnskap om eget liv. «Ikke ta det for gitt at det er en relasjon der. Det å være ydmyk. Jeg tenker at det å være ydmyk ovenfor andre mennesker og hvordan deres opplevelser og historie er, er viktig».

Samtlige informanter beskriver en holdning som antyder at man ikke kan vite hva som er det beste for akkurat denne familien. Elementene i denne holdningen knytter informantene til å være viktig for å oppnå en samarbeidsrelasjon med familiene. Informantene beskriver det i sammenheng med dilemmaer knyttet til det å skulle gi råd eller ha reflekterende samtaler, samt bruke manualbaserte metoder, til forskjell fra å tilpasse hjelpen ut ifra familiens ønsker og behov.

Flere av informantene problematiserer hvordan manualbaserte veiledningstiltak ivaretar familiens eierskap til hjelpen de skal motta. En av informantene beskriver dette på følgende måte:

«Jeg er blant annet opplært i Cos-p og tenker at det er viktig også. Man bør være veldig kritisk til hvordan man anvender det. [...] Det hjelper meg til å gi foreldrene kunnskap om tilknytning og hva som er viktig generelt, i samspill med barnet sitt. Og det fungerer for noen, men jeg ser også veldig ofte at vi ikke får gått inn i det som de er klare for å snakke om der og da. [...] Med min erfaring tenker jeg at jeg lettere kan skreddersy og følge feedbacken ved å ikke bruke manualer».

Eksempelet viser at det kan være vanskeligere å gi rom til familiens ønsker for hjelpen de skal få i manualbaserte veiledningstiltak. Ved å skreddersy hjelpen, er det enklere å lage rom for tilpasninger ut ifra familiens ønsker.

Oppsummering: Samtlige informanter viser hvordan familieterapien har bidratt til et skifte i hvordan de tenker om egen kunnskap og kunnskapen familien bringer inn. De beskriver en større nysgjerrighet og ydmykhet ovenfor familiens egne beskrivelser av situasjoner.

Informantene opplever at en større nysgjerrighet for familiens erfaringer gjør at hjelpere ikke forstår like fort og at dette også bidrar til at familiene får gitt sitt perspektiv til de andre familiemedlemmene i samtalen. Den ikke-vitende holdning, som dette er tolket som, brukes av informantene fordi de mener dette er grunnlaget for et samarbeid med familiene. Denne måten å gjøre familien til ekspert på eget liv beskrives som en forskjell fra rådgivning og manualbasert veiledning.

6.2 Møte familien der de er

Samtlige informanter uttrykker at det å møte familien der de er, er sentralt for å oppnå en allianse med familien. Familiens ønsker for samarbeidet tillegges vekt hvor de som hjelpere etterspør familiens ønsker og motivasjon for tiltaket, synspunkter når det gjelder mål for arbeidet og deres vurderinger ved evaluering av tiltaket. Informantene formidler på hver sin måte hvordan de tilpasser arbeidsoppgavene for å møte familiene der de er. En av informantene beskriver hvordan hun i første samtale med familien forsøker å utforske motivasjonen for å kunne tilpasse hjelpen.

«Når jeg kommer i kontakt med en familie, gjennom saksbehandler, så er jeg veldig opptatt av å utforske hvem sin ide det var å starte opp et samarbeid med oss i Innsatsteamet og det å ta imot råd og veiledning». [...] «For jeg tenker det kan være veldig tydelige føringer fra barneverntjenestens sin side om mål for samarbeidet, og da å få tak i hvem sitt mål er det og hvem er bekymret for hva. Den type spørsmål er veldig til hjelp» [...] «Vi må finne et samarbeidsprosjekt. Fordi jeg tenker hvis man skal få til endringsarbeid så må man bruke mye tid på den oppstarten, med hva skal man samarbeide om og hvem skal være til stede når vi samarbeider og om ulike deler av hjelpesystemet skal være til stede når vi når snakker om ett tema og så videre».

Eksempelet viser hvordan informanten utforsker motivasjon og ønsker om mål, for å starte det relasjonelle arbeidet ut fra familiens premisser. Informanten beskriver denne oppstartsprosessen som viktig. Flere av informantene nevner hvordan konklusjonen av undersøkelsen som er gjort, altså hvilke tiltak som familien får tilbud om, ikke nødvendigvis samstemmer med familiens ønsker rundt hjelp. Denne erfaringen virker til å føre med seg at de i en oppstartsprosess utforsker familiens motivasjon og ønsker, til tross for at det foreligger en tiltaksplan/bestilling. Tiltaksplanen/bestillingen består av mål, omfang og aktiviteter for arbeidet som skal gjennomføres. Informanten i eksempelet under beskriver hvordan hun tilpasser arbeidet rundt familiens ønsker og ut ifra dette lager nye mål for arbeidet.

«Også spør jeg alltid hva de ønsker, hva de ønsker skal være annerledes om tre måneder, helt konkret. Hva er det mor sier, hva er det far sier, hva er det barnet sier. Da har vi mulighet til å sjekke på evaluering etter tre måneder og finne ut av hva som skal til for at det blir bedre. Lage noen mål som familien kan eie, istedenfor den tiltaksplanen som er litt byråkratisk. Tiltaksplanen ligger i en maskin og er ikke aktiv i veldig mange tilfeller, men det arket som vi lager første samtale, det har jeg med meg nesten hver samtale. Det er ikke alltid jeg rekker å planlegge en veiledning, men da tar jeg den fram og fortsetter der vi er. Også for å sjekke at de skal oppleve det som nyttig. For jeg føler at hvis de opplever det som nyttig og får noe de trenger, så bidrar det til motivasjon og at de blir motivert for endring og da vil de prøve det ut hjemme. Og det igjen bidrar til en endring for barna. Og det er ikke alltid det som står i tiltaksplanen, men jeg tenker at det er viktig å ha foreldrene med».

I eksempelet vises det til at alle familiemedlemmene er med i utforskningen av ønsker for arbeidet, og at det lages mål som familien kan «eie». Her beskrives det hvordan tiltaksplanen blir et passivt dokument, mens man sammen med familien utarbeider andre mål som gir motivasjon for endring. Videre antyder informanten at endringen i seg selv er viktigere enn at endringen er i tråd med tiltaksplanen. I analysen fanget jeg opp at motivasjon hos familien ble gjentakende tatt fram som et viktig ord for endring. En av informantene beskriver hvordan familiens motivasjon fører til «eierskap» til tiltaket.

«Tradisjonelt i barnevern så er det jo veldig ofte sånn at den konklusjonen som blir gjort før den kommer til meg er jo det som styrer den videre utviklingen, eller det

videre endringsarbeidet. Hvor familien egentlig kan stå igjen å ha ganske liten innflytelse på hva som blir jobbet med. Også tror jeg vi, ved å være mer åpen og bredere i forståelsen åpner opp for andre måter å forstå problemene på eller det som er vanskelig. Sånn at det går an å gi litt riktigere hjelp, og hvor man treffer på motivasjon og timing hos familien. Fordi det oppleves som noe som er deres».

En åpen og bredere forståelse knyttes her til en mulighet til å forstå problemer på andre måter enn kun én. Informanten i eksempelet over knytter familiens innflytelse på arbeidet til det å treffe bedre på hjelpen man tilbyr. En annen informant beskriver også viktigheten med å tilpasse hjelpen i lys av hvem som sitter på «viktigst» kunnskap. «Hvis jeg tenker det hadde vært lurt å veilede på grensesetting, men så er de ikke der. Da blir jo det et overtramp, hvor vår definisjonsmakt sier hva som er gyldig eller viktig. Jeg får de ikke med meg da».

Eksempelet viser at det ikke vil føre til et videre samarbeid å skulle avgjøre hva slags hjelp som skal gis, uten at familien har motivasjon for det samme. Alle informantene er, på hver sin måte, opptatt av det å gi familienes synspunkter større plass i utformingen av tiltaket. For å klare å legge til rette for dette, var det viktig for flere av informantene å jobbe med relasjonen til familiene. I et ledd for å skape en positiv relasjon med familiene beskriver informantene hvordan det å like familiene man jobber med er en grunnleggende holdning som bidrar til allianse. En av informantene beskriver hvordan det å finne de gode intensjonene bak menneskers handlinger bidro til at hun finner noe å like ved den andre, som igjen gjør at hun blir en bedre hjelper.

«Og da legger jeg vekt på de gode intensjonene foreldrene hadde med å ha en streng innetid for eksempel. Ikke gå inn å godta at det var en riktig beslutning, men at intensjonen var der. [...] Hvis jeg skal få til noe må jeg finne noe å like med den personen».

Det å skulle møte familiene der de er, handler også om, for informantene, å la familiene få større plass i vurderingen av egen måloppnåelse. Her presiseres også at familieveiledernes vurdering av måloppnåelsen vil være en subjektiv opplevelse av samarbeidet som har vært. I eksempelet under forklarer informanten hva det vil si å skulle gjøre vurdering av måloppnåelse for henne.

«For det vi har fått veldig gjennom familieterapien er jo språket og språkets makt, hvordan vi blir til gjennom språket. Så derfor kjenner jeg veldig motstand med å skulle komme med vurdering av måloppnåelse, for det vil jo være at jeg som veileder skal komme med mine subjektive vurderinger av familiens måloppnåelse. Jeg kan kun si noe om min opplevelse av å være i samarbeidet. For det er jo samskapt».

Oppsummering:

Alt i alt viser analysen at samtlige informanter er opptatt av hvordan de kunne tilpasse all kontakt med familien slik at den ble ut ifra familiens ønsker og premisser. Informantene beskrev viktigheten av å møte familiene der de er. De beskriver hvordan det å møte familiene der de er, kunne innebære å tilpasse mål, tilpasse gjennomføringen og evalueringen og i vurderingen av tiltaket. Måten å gjøre dette på, varierte fra familieveileder til familieveileder. Alle hadde imidlertid på hver sin måte en tanke om at så lenge det utviklet seg et samarbeidsprosjekt så ville man kunne få til endring.

6.3 Språket som virkemiddel for å fremme håp og ressurser

Familieveilederne forklarer at de på ulikt vis bruker språket til å fremme ressurser og styrker hos menneskene de møter. Samtlige informanter viste til at barneverntjenesten ofte har et problemfokus. Alle informantene beskriver ved flere anledninger hvordan de forsøker å bygge opp håp for familiene. Dette beskrives gjennom en bevisstgjøring av familiens egen kompetanse og å ha fokus på ressursene de har. En av informantene beskriver det på denne måten:

«Det er godt å møte på noen som legger merke til det som virker og det som er ressurs og det som er positivt hos dem, hos dem og i dem. Og det tenker jeg kanskje er et avbrekk fra den typiske barnevernsmåten å tenke, skrive og snakke på. Komme inn i et tema der vi snakker om hva de får til, hva som føles bra og hva som er bra, hva de håper på og drømmer om. Kanskje en annen måte å snakke om familie på, så de får lov til å bli opptatt av det som faktisk er bra. Så tror jeg jo at det er lettere å gi støtte og aksept hvis man har denne forståelsen eller verdisett eller tankesett. At det

er lettere å anerkjenne at man prøver så godt man kan eller prøver å få til noe. At i den konteksten de er i så gjør de faktisk en god jobb».

Det å ha fokus på håp og ressurser ble av enkelte informanter beskrevet gjennom å fremme refleksjon hos familien. Ved at familiene reflekterte, kunne de komme fram til løsninger selv og på denne måten oppleve mestring. Informantene trekker fram at denne måten å bruke språket på gir styrke og håp til familiene om at de kan hjelpe seg selv.

«Jeg har blitt mye mer opptatt av å fremme refleksjon. At folk skal gå ut herifra å tenke «Jeg er ganske kompetent jeg»».

Flere av informantene beskriver hvordan den sirkulære forståelsen bringer med seg håp. Å ha sirkulære antakelser om utfordringene menneskene opplever, beskrives av informantene å gi mindre skyldfordeling og et håp om at utfordringer kan løses i samspillet.

«Når de blir introdusert for at det ikke nødvendigvis handler om at det er noe feil med gutten din eller at det er en utfordring som alltid vil være sånn. Det kan endres ved at du møter han på en annen måte for eksempel. Jeg opplever at folk får håp av det da».

Informantene beskriver hvordan det å ha en sirkulær forståelse av problemene bidrar til at familiene selv forstår problemene som noe i bevegelse. Måten denne informanten eksemplifiserer dette er ved å vise til lineære antakelser om at noe er feil med enkelte mennesker og at man da ikke vil ha mulighet for endring. En annen informant beskriver hvordan man i samtale kan jobbe med samspillsmønstre i familien gjennom å punktuere, altså rette fokus mot noe nytt i samhandlingen.

«[...]med min punktering så forstørrer jeg det positive samspillet. Det er helt fantastisk hva det gir av positiv energi, og da får de lyst til å komme med flere anerkjennende ting om barnet sitt».

Informanten viser til at hun bruker språket for å rette fokus mot det positive i samspillet, som igjen fører til endringer i samhandlingsmønstre. Gjennom bevisstheten knyttet til hva man setter fokus på leder man familiene over på andre måter å se seg selv og familien sin

på. En av informantene beskriver hvordan det å lete fram de positive sidene i relasjonene eller ved utfordringene, ble viktig i utforskingen.

«Det handler også om å bli opptatt av de tingene i samtalen som kan ha betydning eller som kan gjøre det som er fint og fungerer større eller viktigere. Eller minne folk på. Det er noe med å lete etter de gode øyeblikkene og de ressursene som finnes der, gjøre de større og gjøre det litt varig da».

Eksempelet viser hvordan informantene aktivt jobber etter å se de positive sidene av historiene som familiene forteller om seg selv. Gjennom å stille spørsmål rundt dette beskriver informanten at språket bidrar til å synliggjøre viktigheten av et ressursfokus. Flere av informanter beskriver hvordan det å holde et fokus på ressurser og hva familiene faktisk får til, krever at det er et påstartet samarbeid med familien, men at denne måten å jobbe på vil bidra til en videre allianse med familien.

Oppsummering:

Informantene opplevde at språklige virkemidler fremmet styrker, håp og ressurser hos familiene. Det å bevisstgjøre egen kompetanse og det å ha en sirkulær forståelse av problemene til familiene, gjorde at familieveilederne beskriver at familiene får håp. Gjennom en språklig bevissthet bidrar de som hjelpere til selvrefleksjon hos familiene som igjen bidrar til å styrke kompetansen som familiene besitter.

7 DISKUSJON

I diskusjonen vil jeg forsøke å svare på problemstillingen ved å diskutere resultatene i lys av de teoretiske perspektivene og den tidligere forskningen jeg har presentert. Oppgaven har følgende problemstilling:

Hvordan opplever familieveiledere i barneverntjenesten at familierapeutisk kunnskap bidrar til å bygge allianse i arbeidet med familier?

Prinsippene som er analysert frem i resultatdelen kan knyttes til de nyere familierapeutiske retningene, som i stor grad baserer seg på en sosialkonstruktivistisk måte å se verden (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Det vil i det videre diskuteres hvordan dette perspektivet påvirker arbeidet med familier, i form av å bygge en allianse. En sosialkonstruktivistisk måte å tilnærme seg relasjonelt arbeid vil ses opp mot det flere beskriver som gjeldende forståelsesramme i barneverntjenesten (Aamodt, 2011; Langsrud et al., 2019). Det vil derfor diskuteres om Aamodts (2003) ekspertmodell eller relasjonsmodell er foretrukken hjelperposisjon i møte med familier i barneverntjenesten. Det vil i første omgang ses på hvordan prinsippene som informantene la vekt på, kan ha betydning for arbeidet i barneverntjenesten.

7.1 Familierapiens bidrag i barnevernfaglig arbeid

Familieveilederne formidler hvordan familierapien har betydning i deres arbeid i barneverntjenesten. Blant annet har de et reflektert forhold til egen ekspertise hvor de understreker at egen kunnskap ikke er det mest sentrale i møte med familiene. Heller beskriver de hvordan det er avgjørende at familiens kunnskap gjøres tilgjengelig og at de som familieveiledere viser en ekte nysgjerrighet ovenfor andre mennesker, for å få tak i deres opplevelser. Dette vises seg å være forenelige med det Frøyland (2017), Anderson (2005) og Torsteinsson (2019) beskriver som den ikke-vitende posisjonen. Det å involvere familien blir beskrevet som avgjørende for å få til et samarbeid. Informantenes beskrivelser av det å tilrettelegge for familiens synspunkter og ønsker rundt tiltaket, viser seg å ha støtte både i teori og tidligere forskning (Aamodt, 2003; Bordin, 1979; Frøyland, 2017; Bunkholdt & Sandbæk, 2008; Skilbred & Havnen, 2015). Bordin (1979) og Duncan (2012) hevder at

alliansen mellom hjelperen og den som får hjelp, er avgjørende for endring. Dette er i tråd med samtlige familieterapeutiske retninger, som har fokusert på den terapeutiske alliansens betydning for arbeid med familier (Johnsen & Torsteinsson, 2012; Holmberg & Sundet, 2021). Bordin (1979) viser til at allianse handler om en forståelse for et felles mål og enighet om aktivitetene som skal gjennomføres for å nå målet. I tillegg legges det vekt på et emosjonelt bånd mellom partene, som omhandler tillit, respekt og det å finne noe å like med hverandre (Bordin, 1979). At det foreligger en felles forståelse rundt mål for tiltak og aktivitetene som skal gjennomføres er også gjeldende fra tidligere forskning (Skilbred & Havnen, 2015; Bunkholdt & Sandbæk, 2008).

Informantene var samlet i en oppfatning av at det å møte familiene der de er, var alliansefremmende. For informantene handler dette om å kunne tilpasse hjelpen til familiens motivasjon, mål og ønsker for omfanget av kontakten. Blant annet trekker flere informanter fram hvordan de i oppstartsmøter utforsker familiens motivasjon for å kunne tilpasse hjelpen til der familien er. I tillegg formidler flere av informantene hvordan nye mål blir laget sammen med familien, til tross for at det foreligger en tiltaksplan eller bestilling hvor mål allerede er satt. Informantene beskriver at de ofte opplever at familiene ikke er kjent med eller er enig i tiltakets form og mål, og at de i oppstarten av kontakten med familien utforsker familiens perspektiv. I forskningsrapporten «Hjelpetiltaksprosjektet» fremkom det lignende resultater. Familieveilederne i «Hjelpetiltaksprosjektet» var opptatt av å få en god relasjon, finne en felles forståelse, motivere til innsats og eventuelt endre innhold og mål for veiledningen. For eksempel lagde familieveilederne ofte nye mål sammen med familiene og det blir beskrevet at dette handlet om to ting; at familieveiledere etter en stund fikk en bedre relasjon med familien enn det saksbehandler hadde, og at kompetansen er høyere hos familieveilederne, noe som gjorde at saksbehandlerne ønsker deres innspill på hvilke mål det skulle jobbes mot (Skilbred & Havnen, 2015). På en side kan denne tilnærmingen til familien støtte Helsetilsynet sin rapport (2019) i deres undring om tiltakene som settes inn i familier er tilpasset familiens situasjon og om tiltaket er i tråd med alvorlighetsgraden (Helsetilsynet, 2019). Man kan på den ene siden tenke at familieveiledernes fremgangsmåte, gjennom en god relasjon og høy kompetanse i arbeid med familier, vil sikre at familiens situasjon er godt ivertatt i utformingen av tiltaket. Spesielt hvis man anser at familiens situasjon handler om deres ønsker og kapasitet for tiltaket. På den andre siden kan man undre seg over om denne

tilnærmingen, ved å sørge for at tiltaket har relevans for familie selv, fører til at tiltaket ikke er i overensstemmelse med alvorligheten på bekymringen som foreligger.

Langsrud med flere (2019) beskriver i sin artikkel at barnevernsarbeidere leter etter en slags sannhet i sitt arbeid med familier. De søker en «riktig» beskrivelse av familiens funksjon for å kunne gi «rett» hjelp. For å finne den *sanne* beskrivelsen av familien henter barneverntjenesten inn informasjon fra ulike instanser (Langsrud et al., 2019, s.75-86).

Denne forståelsesrammen kan på mange måter relateres til det Jensen (2016) beskriver som det mekaniske paradigme. Det mekaniske paradigme og det positivistiske vitenskapssynet, har hatt stor påvirkning sosialfaglig praksis slik det ser ut i dag (Jensen, 2016; DeJong & Berg, 2005; Aamodt et al., 2011; Hertz, 2011). For eksempel bidrar det mekaniske paradigme til en årsak-virkning-tankegang rundt menneskers utfordringer, hvor årsaken og virkningen anses å ha en kausal sammenheng. Problemer i familien blir ansett å ha en bestemt årsak, mer enn at problemet blir utforsket og forstått i en sammenheng hvor årsaken ikke er gitt, men heller kan være mangefasettert (Jensen, 2016; Frøyland, 2017; DeJong & Berg, 2005; Johnsen & Torsteinsson, 2012). Ut ifra dette kan man anta at barneverntjenesten også baserer mye av sin praksis innenfor en positivistisk forståelsesramme. På den ene siden ser man at familieveilederne jobber innenfor et system hvor tiltaksplaner med gitte mål er utformet, uten at det nødvendigvis gjøres i en sirkulær prosess hvor brukermedvirkning og individuelle tilpasninger lettere kan legges til rette for. Man kan med dette tenke at barneverntjenesten jobber i en posisjon hvor man anser seg selv som utenfor systemet, i tråd med 1. ordens kybernetikken, og hvor man setter inn spesifikke tiltak for en gitt problematikk. På den andre siden ser man at familieveilederne tilpasser arbeidet rundt disse prinsippene når de får kontakt med familiene. Her legges det da til rette for en demokratisk relasjon, hvor de ulike meninger ses som likeverdige perspektiver. Informantene beskriver at de skreddersyr sin hjelp for å treffe familiens behov og ønsker på best mulig måte. I analysen fremkom det at familieveilederne søker seg mot mindre standardisering, som for eksempel bruk av manualer og konkrete veiledningsverktøy, og mer mot individuell tilpasning i form av reflekterende samtaler og hvor familiens kunnskap blir styrende for hjelpen som gis. Dette er i tråd med Skilbred & Havnen (2017) som anbefaler at individuelle tilpasninger bør gjøres i hver sak for å treffe best mulig med tiltaket (Skilbred & Havnen, 2017). Samtidig kan man tenke at dette avviker fra det Aamodt et. al. (2011) og Eng et. al. (2017) beskriver om barneverntjenesten

påvirkning av New Public Management og evidensbasert praksis. Denne påvirkningen sørger for standardisering av tiltak, for å fremme lik og god hjelp til alle, samt effektivitet (Aamodt et. al., 2011; Ogden, 2012; Eng et. al., 2017). Dette er et perspektiv hvor det er mulig å oppnå sann kunnskap om en familie, uavhengig av hvem det er som innhenter denne (Jensen, 2016; Aamodt, 2003). På den måten søker man etter en «sannhet» og forholder seg til lineære årsaksforklaringer av menneskers utfordringer. Det er et kunnskapssyn hvor standardiserte veiledningsprogrammer anses å være til hjelp, uavhengig av familiens individuelle situasjon. Selv om man ønsker seg lik hjelp for alle og at effektivitet også er et viktig prinsipp i barneverntjenesten, undrer jeg meg over om dette fokuset kan legge en skygge for verdien av en god relasjon mellom hjelpere og familier? Kanskje kan man på denne måten tenke seg at familieveilederne bruker de familieterapeutisk kunnskap for å fremme relasjonen plass i barnevernfaglig arbeid? Hvis dette er tilfellet, kan for eksempel den ikkevitende posisjonen bringe med seg en holdning hos hjelpere som i større grad kjemper for likeverd i hjelper-familierelasjonen. Man kan tenke seg at dette vil føre til annen hjelp i form av å forsøke å jevne ut for forskjellen i makten som foreligger mellom familien og familieveilederen, og dermed kanskje legge til rette for det som vil være en reel brukermedvirkning for familier i en svært maktfull kontekst som barnevernet.

Informantene i denne studien beskriver også viktigheten av det emosjonelle båndet mellom hjelpere og familien, i tråd med Bordins (1979) beskrivelse. Blant annet beskriver informantene viktigheten av å se de gode intensjonene bak den enkeltes adferd. Det med å finne noe å like ved den andre blir også beskrevet som viktig for det relasjonelle arbeidet, samt det å ta innover seg hvordan man selv påvirker relasjonen man er i. Gjennom 2. ordens kybernetikken vil man som familieterapeut argumentere for at det å innta en nøytral observatørposisjon, ikke er mulig i et samspill med en familie (Johnsen & Torsteinsson, 2012; Frøyland, 2017; Dallos & Draper, 2007; Solvang, 2020; Jensen, 2016). Familieveilederne knytter det å skulle gi familiens synspunkter større plass i samtalen, i tråd med den ikkevitende posisjonen, og det å legge til rette slik at familier opplever å få en god relasjon med hjelperen sin. For å få en god relasjon nevnes gode intensjoner og de å finne noe å like ved den andre som sentralt. Hvis man som hjelper skal utnytte sitt fulle potensiale i rollen som hjelper vil man tenke at det er avgjørende at man opplever å ha en relasjon som bygger på respekt og tillit. Det å lete etter gode intensjoner og noe å like i den andre, kan gjøre at man

som hjelper får en bredere forståelse, men også at man ønsker familien godt og finner på den måten kjærlighet for dem. Det er gjennom dette nærliggende å tenke at å skape et samarbeidprosjekt og få en allianse med alle i familien blir et kontinuerlig arbeid, som anses som noe av det viktigste for familieveilederne. Med 2. ordens kybernetikk og sosialkonstruktivismen som forståelsesramme, tenker man at en hjelperrelasjon er samskapt og gjensidig avhengig av hverandre. For eksempel vil en manglende motivasjon eller endring ikke kun kunne legges på familiens selv, men på helperens bidrag også. At hjelperrelasjonen er samskapt vil bety at man i større grad bør vise til egen påvirkning av samarbeidsrelasjonen, som igjen vil fremstå som mindre dømmende ovenfor familien.

Informantene beskriver også hvordan de bruker språket for å fremme styrker, håp og ressurser i familiene. Det å bidra til refleksjon hos familiene, gjør at de bevisstgjøres egen kompetanse som gir et mestringsfokus. Informantene beskriver at en sirkulær forståelse av problemene gir håp til familiene fordi det da ikke fordeles ansvar og skyld. Å vie fokus til det positive i samspillet bidrar til å forstørre disse sidene, som igjen fører til endringer i atferden. Prinsippene som trekkes fram av informantene er sentrale prinsipper som man ser igjen i flere av retningene innenfor familierapi (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Temaet ble synliggjort gjennom informantenes beskrivelser av å jobbe innenfor en tjeneste med et problemfokus. Denne forståelsen av barneverntjenesten, sammenfaller med det flere fagpersoner har uttalt seg om når det gjelder sosialfaglig praksis generelt (Jensen, 2016; Aamodt et. al., 2011; DeJong & Berg, 2005; Solvang, 2020; Hertz, 2011). På mange måter kan det mekaniske paradigme kobles til en problemorientert kultur (Jensen, 2016; Solvang, 2020; DeJong & Berg, 2005; Hertz, 2011). Dette kan ses ved å jobbe i en praksis hvor man etterspør beskrivelser av problemer, vurdering av problemets alvorlighet, sette opp mål for hvordan man skal løse problemene og iverksette tiltak for gitt problematikk. Ved at man som hjelper snakker om problematferd, bruker terminologier som familier ikke har forutsetninger for å forstå, underbygger man en motløshet og en forståelse om at familiene ikke kan bidra til løsninger for egne problemer (DeJong & Berg, 2005, s. 15-19). Dette gjøres fra en ekspertposisjon og med dette tydeliggjør man ubalansen i makt som foreligger. Her ser man at en problemorientering styrer organiseringen av arbeidet. Denne måten å strukturere arbeidet på kan sammenlignes med barnevernets organisering. For å holde fokuset på styrker og ressurser hos familiene oppe, krever det mer av helperen når tjenestene

organiseres rundt problemer. Med dette kan man tenke at ressursene kommer i skyggen av problemene. Samtidig problematiserer Aamodt (2003) et ressursfokus i det relasjonelle arbeidet, fordi dette ikke søker gjensidighet i relasjonen. Det å skulle myndiggjøre den andre, ligger det implisitt en tanke om at det er hjelperen som ekspert som skal sørge for en endring og forandring hos den andre (Aamodt, 2003). Man kan derfor anta at familieveiledernes bevissthet knyttet til ressurser i menneskene de møter, bidrar til allianse og kan oppfattes som et løft for relasjonen, til tross for at de inntar det noen vil kalle en ekspertposisjon.

7.2 Ekspertmodellen eller relasjonsmodellen som foretrukket forståelsesramme?

Hvis man tar utgangspunkt i at det overstående bidrar til noen generelle forståelsesrammer for de som jobber i barneverntjenesten, kan man anta at de ansatte balanserer mellom det Aamodt (2003) kaller for ekspertmodellen og relasjonsmodellen. Ekspertmodellen kjennetegnes av en måte å møte mennesker på hvor man tenker på seg selv som eksperten i møte med den andre, og at bruk av generelle, spesifikke redskaper kan brukes til gitte utfordringer. Det er et perspektiv hvor man på mange måter tillegger ekspertkunnskapen mer vekt enn for eksempel familiens erfaringskunnskap. Relasjonsmodellen understreker gjensidighet i enhver relasjon, dermed vil ansvaret for manglende resultater, liten motivasjon eller et dårlig samarbeid være et felles anliggende og ikke noe som kan festes ved familien alene. Heller må hjelperen se på seg selv og se hvordan også hun kan ha bidratt til et dårligere samarbeid (Aamodt, 2003).

Informantene beskriver hvordan nysgjerrighet og en åpenhet for familiens opplevelser er en grunnleggende holdning for å få til et godt samarbeid. I lys av teorien og tidligere forskning (Jensen, 2016; Aamodt et. al., 2011; Aamodt, 2003; Langsrud et. al., 2019, DeJong & Berg, 2005) kan man kanskje anta at saksbehandlere jobber innenfor ekspertmodellen, og at familieveiledernes fokus virker å være forankret i relasjonsmodellen? Informantene viser hvordan sosialkonstruktivismen og den ikke-vitende holdningen gjennomsyrrer deres arbeid når man skal oppnå en allianse med familier. Både gjennom ydmykhet ovenfor egen kunnskap og ved å vektlegge familiens perspektiv som et gyldig perspektiv, på lik linje med vårt eget. Gjennom nysgjerrighet og åpne spørsmål, åpnes det opp for en økt forståelse, ikke bare hos hjelperen, men også for familiemedlemmene som deltar i samtalen. Ved at man

selv ikke opplever å sitte på fasiten for andres liv, kan man kanskje tenke at man oppleves mindre normativ og derav mindre dømmende i møte med familier. I tråd med Aamodt (2003) sin beskrivelse av relasjonsmodellen bygger man oppunder en likeverdighet i relasjonen (Aamodt, 2003). Likeverd kan man dermed anta vil være et sentralt utgangspunkt for å få til en allianse med familier i barneverntjenesten, hvor makten i stor grad er forbeholdt hjelperen.

Både en ikke-vitende holdning og det å skulle møte familien der de er, viser til at familieveilederne er opptatt av familiens medbestemmelse i arbeidet. Tidligere forskning viser til at familiers medbestemmelse i tiltakssaker bør forbedres (Helsetilsynet, 2019; Skilbred & Havnen, 2015; Langsrud et. al. 2019). Dette til tross for at felles mål og aktivitet er sentralt for å oppnå en allianse, som igjen har vist seg å være avgjørende for endring (Bordin, 1979; Duncan, 2012; Johnsen & Torsteinsson, 2012). Med denne kunnskapen kan man kanskje lure på hvorfor forskning viser at familiers medbestemmelse bør bedres? I tråd med Aamodts (2003) modeller, kan man tenke seg at saksbehandlere i barneverntjenesten innehar flere oppgaver i sitt arbeid, hvor de forholder seg mest til ekspertmodellen. Deres arbeid styres av undersøkelse, med en mulighet for at de er presset på tid og hvor de søker etter en «sannhet» om familien, for å kunne hjelpe barnet best mulig. At foreldre og barn kan ha ulike interesser, må saksbehandlere ta med i vurderingene som gjøres rundt familien. På denne måten gis det muligens større forståelse rundt hvorfor forskningen viser til for lite medbestemmelse fra barn og foreldre i barnevernsaker. På en annen siden kan man anta at man som familieveileder kan komme fra en posisjon utenfor disse rammene. Familieveilederne kan antas å være i behov av mindre kontroll i sin tiltaksutføring og kan i denne posisjonen forsøke å utjevne noe av ubalansen i makt som er til stede. Gjennom å forme sine egne rammer, sammen med familien, for eksempel ved å tilpasse tiltaksplanen ut ifra en samarbeidsrelasjon, vil man i mye større grad kunne legge til rette for brukermedvirkning. Hvis vi antar at familieveilederne i barneverntjenesten i all hovedsak forholder seg innenfor relasjonsmodellen, kan man undre seg over hvilken plass barnet og barnets eierskap får. Når jeg i denne studien ser på hva som bidrar til allianse, kan resultatene virke til å handle om alliansen til foreldrene. Det vil ut ifra dette være sentralt at familieveiledere sikrer at foreldres medbestemmelse ikke går på bekostning av barnets beste. Samtidig kan man anta at dette vil være en oppgave som en familierapeut er bevisst

og vil søke en flersidig lojalitet så lenge alle medlemmene i familier deltar i samtaler (Torsteinsson, 2019). Samlet sett kan informantenes involvering av familien virke som en annen type hjelp, enn det familier kanskje opplever å få i andre ledd av tjenesten.

Flere av informantene knyttet det å fremme refleksjon hos foreldrene som en måte å bevisstgjøre dem om at de har ressurser til å løse egne utfordringer selv. Familieveilederne la fram at et ressursfokus var alliansebyggende. Informantene fremmer betydningen av at spørsmålene som stilles fører til refleksjon, som igjen vil føre til at andre perspektiver får slippe til. Ved at flere perspektiver synliggjøres, skjer endring i handlinger. På denne måten benytter man relasjonsmodellen, ved å unngå rådgivning så langt det lar seg gjøre (Aamodt, 2003). I artikkelen «Hvilke former for råd og veiledning trengs i barnevernet?» fremkommer det imidlertid at foreldrene i barneverntjenesten ofte ønsker seg råd, mens barnevernsarbeidere i større grad var opptatt av å fremme refleksjoner hos familien (Skilbred & Havnen, 2017). Er det slik at familiene som ber om råd fra barneverntjenesten ikke skal få dette fordi familieveilederne har tro på reflekterende samtaler som fremgangsmåte? Hvis det er slik, kan man kanskje argumentere for at familieveilederne ikke anser familiens kunnskap som like gyldig eller at familiens ønsker for tiltak ikke blir ansett som viktigere enn de familieterapeutiske prinsippene. Det å være bevisst at familiene vi møter skal oppleve å kunne påvirke og det å følge familien, betyr ikke at vi er passive hjelpere som følger med utenifra. Den ikke-vitende posisjon ber oss ikke legge vekk egen fagkunnskap (Frøyland, 2017; Lorås, 2019; Holmberg & Sundet, 2021). Samtidig viser Skilbred & Havnen sin artikkel (2017) at reflekterende samtaler kan bli for abstrakt for mange familier i barneverntjenesten (Skilbred & Havnen, 2017). Kanskje vil man i familier som ber om råd, tilby dette med en ydmykhet rundt at dette rådet ikke er den eneste mulighet. Videre vil man muligens anse at å møte familien på deres ønsker også når det gjelder råd, vil bidra til å styrke familien til å senere kunne komme til løsninger for eget liv.

Med Aamodt (2003) sine modeller i tankene, kan man anta at familieveilederne ikke utelukkende er opptatt av å jobbe innenfor én av forståelsene. Til tross for at resultatene viser at informantene ofte snakker ut ifra noe som kan være forenlig med en ikke-vitende posisjon, er det ikke utelukkende for arbeidet deres. Prinsippene som informantene legger vekt på fra deres kunnskap om familieterapi viser seg å gå på tvers av Aamodts (2003)

modeller. I seg selv er det ikke et poeng at man forholder seg til kun én modell eller ett styrende paradigme. Med dette kan man anta at både det mekaniske og systemiske paradigme, samt både relasjon- og ekspertmodellen, utfyller hverandre i en barnevernkontekst. Likevel kan man anta at familieveilederne bruker sin familierapikunnskap til å sørge for relasjonsarbeidets plass, i en tjeneste hvor ekspertmodellen synes å være styrende.

8 AVSLUTNING

I denne studien har jeg ønsket å belyse hvordan familieveiledere benytter seg av familierapeutisk kunnskap i deres arbeid for å bygge allianse med familier i barneverntjenesten. Utgangspunktet for studien handlet om en nysgjerrighet knyttet til hvordan de familierapeutiske prinsippene kan bidra i en barnevernkontekst. For å besvare problemstillingen har jeg gjennomført fire kvalitative intervjuer med familieveiledere i ulike barneverntjenester. De presenterte teoretiske perspektivene og tidligere forskning danner rammeverket for analysen. Studien forsøker å ta innover seg den kompleksiteten som følger med arbeidet i barneverntjenesten. Familiene man møter består av forskjellige mennesker med individuelle behov, samt hvor det klart foreligger et mandat i form av lovgivningen.

Familieveilederne beskriver at familierapien «sitter i ryggmargen» og at «den påvirker alle relasjonene i livet mitt». På den måten viser informantene at familierapien har stor innvirkning på deres arbeid, men også at den har betydning generelt i deres liv. Analysen viser at familieveilederne i stor grad benytter seg av ulike familierapeutiske prinsipper i sitt arbeid med familier. Prinsippene anses betydningsfulle i det å skape og utvikle en allianse med familien. Blant annet viser familieveilederne til en holdningsendring, etter familierapiutdanningen, ovenfor hvem som besitter viktig kunnskap i relasjonen. Resultatene av analysen viser at familieveilederne etterstreber å tilpasse seg familiens subjektive opplevelser og ønsker for få til endring. Gjennom den ikke-vitende posisjon og det å møte familiene der de er tilpasser de seg familiene når det gjelder ønsker om mål, motivasjon og rammer for tiltaket. Resultatene viser også at familieveiledere i barneverntjenesten er opptatt av å fremme et ressurs- og mestringsfokus mer enn å ha en problemorientert tilnærming i arbeidet. De er blant annet opptatt av å fremme styrker og håp hos familiene gjennom refleksjon, sirkulære antakelser om problemene og legge til rette for et reelt samarbeid med familien.

I studien er det forsøkt å se på familieveiledernes beskrivelse av sin rolle og den forståelsen de tar utgangspunkt i, opp mot gjeldende forståelsesrammer i barnevernstjenesten. Det systemiske skiftet og familierapifeltet oppsto som en reaksjon av et individ- og problemorientert hjelpeapparat (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Studien viser til at

barneverntjenesten kan oppleves som både individorientert og problemorientert, og er på mange måter påvirket av det mekaniske paradigme. Resultatene viser at familiene, gjennom de presenterte familierapeutiske prinsippene, kan oppleve å møte mindre normative holdninger og et forsøk på å jevne ut forskjellene i makt som foreligger mellom hjelper og familien. Familieveilederne viser hvordan de hovedsakelig forholder seg til en relasjonsmodell, hvor de systemiske prinsippene er helt sentrale. Samtidig ser man av diskusjonen at man vil kunne argumentere for at et «både- og- prinsipp» vil være nyttig i konteksten av barnevernet. Ekspertmodellen viser seg kanskje mest i strukturen og rammene i barneverntjenesten, gjennom maktforskjellen som foreligger og arbeidets karakter med et blikk på undersøkelser, kartlegging og endring. Det kan ut ifra dette argumenteres for at relasjonsmodellen trengs å holdes oppe av de som jobber innenfor feltet. En likeverdig relasjon mellom familier og hjelpere, kan tenkes å være det viktigste virkemiddelet for alliansebygging i barneverntjenesten.

Litteraturliste

- Aamodt L. G. (2003). Sosialt arbeid og anerkjennelse. En problematisering av grunnlagstenkningen i sosialt arbeid. *Nordisk sosialt arbeid*, 23 (03), 154-161.
- Aamodt, L.G., Aamodt, I., Størjersen, L. & Schellenberg, L. (2011) *Samhandling mellom barnevern og BUP: Kunnskapsutvikling i praksis*. Gyldendal Akademisk
- Anderson, H. (2005) Myths About «Not-Knowing». *Family Process*, 44 (4), 497-504.
<https://doi-org.ezproxy.oslomet.no/10.1111/j.1545-5300.2005.00074.x>
- Bagge R. F. (2007) Refleksjoner omkring begrepet «ikke-vitende posisjon». *Fokus på familien*, 35(2) 113-126. <https://doi.org/10.18261/ISSN0807-7487-2007-02-04>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet/Bufdir (2022) *Faglige anbefalinger om kompetansekrav og utdanning for kommunalt barnevern*.
<https://www.bufdir.no/contentassets/ed7a489b2fbf4c808e4637c037e51450/kompetanse-og-utdanning-for-kommunalt-barnevern-anbefalinger.pdf>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet/Bufdir (u.å.) *Slik kan barnevernet hjelpe*. Hentet 10. april 2023. <https://www.bufdir.no/barnevern/hjelpetiltak-i-hjemmet/>
- Barnevernloven. (2021) *Lov om barnevern (LOV -2021-06-18-97)* Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2021-06-18-97>
- Bordin, E. S. (1979). The generalizability of the psychoanalytic concept of the working alliance. *Psychotherapy: Theory, Research & Practice*, 16(3), 252-260.
<https://doi.org/10.1037/h0085885>
- Bunkholdt, V. (2006) Barnet beste – mellom kontinuitet og stabilitet. I R. Follesø (Red.), *Sammen om barnevern: Enestående fortellinger, felles utfordringer* (s. 100-121). Universitetsforlaget.
- Bunkholdt, V. & Sandbæk, M. (2008) *Praktisk barnevernsarbeid*. (5.utg). Gyldendal Akademisk.
- Carr, A. (2019) Forskning på familierapi. I L. Lorås & O. Ness (Red.), *Håndbok i familierapi* (s. 105-113). Fagbokforlaget.
- Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K. J. S., Aarland, K., & Backe-Hansen, E. (2015). *Forskingskunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Uni Research Helse, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest).
https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Forskingskunnskap_om_barnevernets_hjelpetiltak_Christiansen_mfl.pdf
- Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (4.utg.). Gyldendal Akademisk.

- Dallos R. & Draper R. (2007) *Familieterapi: Systemisk teori og praksis* (1 utg.). Hans Reitzels Forlag
- de Flon, H. (2019) Hvordan blir man familierapeut? I L. Lorås & O. Ness (Red.), *Håndbok i familierapi* (s. 41-47). Fagbokforlaget.
- DeJong P. & Berg I.K (2005) *Løsningsskapende samtaler*. Gyldendal Akademisk
- Duncan, B. L. (2012) *Bli en bedre terapeut*. Gyldendal Akademisk.
- Eng, H., Ertesvåg, S.K., Frønes, I. & Kjøbli, J. (2017) *Den krevende foreldrerollen: Familiestøttende intervensjoner for barn og unge*. Gyldendal Akademisk.
- Frøyland L. (2017) *Systemisk samtale: Psykososialt samarbeid med barn, ungdom og foreldre*. Fagbokforlaget.
- Haavind, H. (2000). På jakt etter kjønnede betydninger. I H. Haavind (Red.), *Kjønn og fortolkende metode: Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Gyldendal Akademisk.
- Helsetilsynet (2019) *Det å reise vasker øynene: Gjennomgang av 106 barnevernsaker*. Statens helsetilsyn.
https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2019/helsetilsynet_rapport_unummerert_gjennomgang_106_barnevernsaker.pdf
- Hertz, S. (2011) *Barne- og ungdomspsykiatri. Nye perspektiver og uante muligheter*. Gyldendal Akademisk.
- Holmberg, Å. & Sundet, R. (2021) «Ikke-vitende posisjon» i familierapeutisk praksis – muligheter og utfordringer i dagens samfunn. *Fokus på familien*, 49(4), 265-284.
<https://doi.org/10.18261/issn.0807-7487-2021-04-03>
- Järvinen M. & Mik-Meyer, N. (2017). Kvalitativ analysetradisjoner i samfunnsvitenskapelig forskning. I M. Järvinen & N. Mik-Meyer (Red.). *Kvalitativ analyse: syv tradisjoner*. (s. 9-27). Hans Reitzels Forlag.
- Jensen P. (2016) *Ansikt til ansikt: Kommunikasjons- og familieperspektivet i helse- og sosialarbeid* (2. utg.). Gyldendal Akademisk
- Johnsen A. & Torsteinsson V. W. (2012) *Lærebok i familierapi*. Universitetsforlaget.
- Justesen L. & Mik-Meyer N. (2010) *Kvalitative metoder: I organisations- og ledelsesstudier*. Hans Reitzels Forlag
- Kristiansen, S. (2017) Fortolkning, forforståelse og den hermeneutiske sirkel. I M. Järvinen & N. Mik-Meyer (Red.), *Kvalitativ analyse, syv tradisjoner*. (s. 153-174). Hans Reitzels Forlag.

- Langsrud E., Fauske H. og Lichtwarck W., (2019) Den barnevernskapte virkelighet: Et sosialkonstruktivistisk perspektiv på det faktiske grunnlaget i barnevernets beslutninger. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 22 (1) 74-89. <https://www.idunn.no/doi/epdf/10.18261/issn.2464-3076-2019-01-05>
- Lorås, L. (2019) Systemisk familieterapi: Kart over systemiske ferdigheter i psykisk helsevern for barn og ungdom. *Fokus på familien*, 47(2), s. 102-123. https://doi-org.ezproxy.oslomet.no/10.18261/issn.0807-7487-2019-02-03open_in_new
- Magnusson E. & Marecek J. (2015) *Doing interview-based qualitative research: A Learner's Guide*. Cambridge University Press
- Marthinsen, E., Lichtwarck, W., Fauske, H. & Clifford G. (2013) Hva mener vi med Det nye barnevernet? I E. Marthinsen & W. Lichtwarck (Red.), *Det nye barnevernet*. (s. 13-34). Universitetsforlaget
- NOU 2009: 8. (2009) *Kompetanseutvikling i barnevernet: Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*. Barne- og familiedepartementet.
- Ogden, T. (2012) *Evidensbasert praksis i arbeid med barn og unge*. Gyldendal Akademisk.
- Skilbred, D. & Havnen, K. (2015) Råd og veiledning som hjelpetiltak. I Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K. J. S., Aarland, K., & Backe-Hansen, E. (2015). *Forskningkunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. (s. 124-165). Uni Research Helse, Regionalt kunnskapsenter for barn og unge (RKBU Vest). https://bibliotek.buudir.no/BUF/101/Forskningkunnskap_om_barnevernets_hjelpetiltak_Christiansen_mfl.pdf
- Skilbred, D. & Havnen, K. (2017). Hvilke former for råd og veiledning trengs i barnevernet? *Norges Barnevern*, 94(04), 238-253. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2017-04-03>
- Solvang, P. K. (2020) Sosialkonstruksjonisme. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim & P.A. Tufte (Red.), *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (s. 250-269). Gyldendal Akademisk
- Tanggaard, L. (2017) Fænomenologi som kvalitativ forskningsmetode. I M. Järvinen & N. Mik-Meyer (Red.), *Kvalitativ analyse: syv traditioner*. (s. 81-102) Hans Reitzels Forlag.
- Thomassen, M. (2020) Fenomenologiens mange ansikter. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim & P.A. Tufte (Red.), *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (s. 103-137.). Gyldendal Akademisk
- Torsteinsson, V.W. (2019) Familieterapiens historie. I L. Lorås & O. Ness (Red.), *Håndbok i familieterapi* (s.25-38). Fagbokforlaget.

Vedlegg 1: Vurdering fra Sikt

08.05.2023, 15:58

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

[Meldeskjema](#) / [Familieterapi i en barnevernkontekst](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

631276

Vurderingstype

Standard

Dato

10.03.2022

Prosjekttittel

Familieterapi i en barnevernkontekst

Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet – storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig

Hilde Anette Aamodt

Student

Mari Gomez Askautrud

Prosjektperiode

01.04.2022 - 31.05.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 31.05.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til den datoen som er oppgitt i meldeskjemaet.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lenger enn nødvendig for å oppfylle formålet

<https://meldeskjema.sikt.no/620ccac2-23ed-45e8-88ab-e030b3fe5fd8/vurdering>

1/2

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Forespørsel om deltakelse i masterprosjekt

Hei,

Mitt navn er Mari Gomez Askautrud. Jeg er utdannet barnevernspedagog, og tar nå master i Familiebehandling ved OsloMet Storbyuniversitet. Ansvarlig veileder ved OsloMet er Hilde Anette Aamodt.

I arbeidet mitt med masteroppgaven ønsker jeg å rette fokus mot hvordan familieveiledere i barneverntjenesten benytter seg av familierapeutiske tilnærminger i sitt arbeid med barn og foreldre. Jeg ønsker å ha en åpen tilnærming for temaet for å kunne se hva familieveiledere er opptatt av når det gjelder det å benytte familierapi og systemisk tenkning i en barnevernkontekst.

Jeg ønsker å foreta en kvalitativ undersøkelse med enkeltintervjuer. Min plan er å intervju ca. fem familieveiledere fra ulike barneverntjenester i Oslo og omegn. Jeg henvender meg til dere da jeg er kjent med at dere som barneverntjeneste har egne familieveiledere underlagt deres tjeneste. Intervjuene vil ta mellom 60-90 minutter. Intervjuet vil bli tatt opp på kryptert båndopptaker, men slettet etter levert masteroppgave. Oppgaven skal leveres i mai 2023.

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er kun jeg og min veileder som vil ha tilgang på personopplysninger. Det vil ikke bli tatt med personopplysninger i oppgaven og hvilken barneverntjeneste familieveilederen jobber i vil ikke nevnes. Det er ønskelig å få gjennomført intervjuene innen mai 2022. Vedrørende hvor intervjuene vil gjennomføres avtales på forhånd, og jeg vil være fleksibel rundt deres ønsker.

Det er i denne forbindelse jeg nå tar kontakt med dere for å høre om det kunne vært aktuelt å benytte familieveileder(e) hos dere til min oppgave. Deltakelse i prosjektet er frivillig og det vil være mulig å trekke samtykke underveis.

Obligatorisk informasjon som må inkluderes:

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- Å få rettet personopplysninger om deg
- Å få slettet personopplysninger om deg
- Få utlevert kopi av dine opplysninger
- Å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandling av dine personopplysninger

OsloMet sitt personvernombud: Ingrid S. Jacobsen tlf: 67235534.

Håper på positivt svar.

Vedlagt ligger samtykkeerklæring som kan signeres for gjennomføring av intervju.

Med vennlig hilsen

Mari Gomez Askautrud

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet. Jeg samtykker til å bli intervjuet og at mine opplysninger behandles fram til prosjektet er avsluttet, ca. vår 2023.

Vedlegg 3: Intervjuguide

Intervjuguide

Forsker: Mari Gomez Askautrud

Tema: Familieterapi i barnevernet

Foreløpig problemstilling: “Hvordan bruker familieveiledere i barneverntjenesten familierapeutisk kunnskap og systemteori i sitt møte med familier?”

Rammer:

- Informasjon om prosjektet (ca. 5 min)
- Informasjon om hva intervjuet brukes til, anonymitet og taushetsplikt
- Informere om lydopptak

Erfaringer fra familieveiledere:

Lydopptak startes.

1. Hvordan har familieterapi påvirket og eventuelt endret hvordan du møter familier i barnevernet?
2. Oppfølgingsspørsmål rundt temaene som blir trukket fram. Hva er det som gjør at de temaene blir viktig i arbeidet med familier?
3. Hvordan opplever du å balansere veiledning og terapi når du møter familier?